

SURİYELİ SIĞINMACILARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

ORSAM

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES
مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

ORSAM (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi), Türkiye’de eksikliği hissedilen Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika ile ilgilenen çevrelerin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla Ocak 2009 tarihinde kurulmuştur. ORSAM Ankara merkezli, tarafsız ve kar amacı gütmeyen bir düşünce kuruluşudur.

ORSAM Ortadoğu ile ilgili bilgi kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve bölge uzmanlarının düşüncelerini Türk akademik ve siyasi çevrelerine doğrudan yansıtabilmeyi hedeflemektedir. Ortadoğu ülkelerindeki devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak, yerel perspektiflerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda ORSAM, Ortadoğu’daki

sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmelere yönelik çalışmalar yapmakta ve bunları kamuoyuna sunmaktadır.

Ortadoğu ve uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve analiz edilebilmesini amaçlayan ORSAM, kamuoyuna ve karar alıcılara çözüm odaklı aydınlatıcı bilgiler sunmakta ve siyasa yapımına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda bölgesel gelişmelerin analizi yanı sıra, bölgesel sorunlara farklı politika alternatiflerini de içeren projeksiyonlar üretmektedir. Kapsamlı ve çözüm odaklı analizler sunabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarından faydalanmaktadır.

ORSAM, bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayın yelpazesine sahiptir.

ORSAM YAYINLARI

ORSAM, sürekli yayınları kapsamında *Ortadoğu Analiz* ve *Ortadoğu Etütleri* dergilerini yayınlamaktadır. İki aylık periyotlarla Türkçe olarak yayınlanan *Ortadoğu Analiz*, Ortadoğu’daki güncel gelişmelere dair uzman görüşlerine yer vermektedir. *Ortadoğu Etütleri* ORSAM’ın 6 ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. İngilizce ve Türkçe yayınlanan ve hakemli, akademik bir dergi olan *Ortadoğu Etütleri*, konularının uzmanı akademisyenlerin katkılarıyla oluşmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerinin yayımlandığı *Ortadoğu Etütleri* dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

ORSAM, *e-kitap* formatında Türkçe ve İngilizce yayınladığı kitaplarla, geniş bir coğrafyaya ait tarih-

sel ve günümüze dair eserleri okuyucuya sunmayı amaçlamaktadır.

ORSAM Raporları ise diğer tüm yazılara göre içerik, uzunluk ve şekil açısından daha detaylı çalışmalardır ve çoğunlukla alan çalışmalarına dayanmaktadır. ORSAM Raporlarının amacı belli konularda derinleşmesine bilgi ve analiz sunarak çözüm odaklı, farklı perspektifler ortaya koymaktadır. Ayrıca ORSAM düzenlediği ulusal ve uluslararası çalıştay ve sempozyumları *Toplantı Tutanakları* halinde kamuoyu ile paylaşmaktadır. Ortadoğu’da güncel gelişmelerin takip edilmesi adına günlük, haftalık ve aylık olmak üzere *Günlük Ortadoğu Bülteni*, *Ortadoğu Gündesi*, *Irak Türkmenleri Gündesi* ve *ORSAM Haftalık Su Bülteni* hazırlanmaktadır. ORSAM uzmanları ve danışmanlar tarafından haftanın önemli gelişmelerine ilişkin hazırlanan kısa değerlendirmelerden oluşan *Yönetici Özeti* ise uzun dış politika analizlerini okumaya fırsatı ve vakti olmayan okuyucularımıza hedeflemektedir.

ORSAM Ortadoğu Türkmenleri Araştırmaları Programı

ORSAM Ortadoğu Türkmenleri Araştırmaları Programı, Ortadoğu’da yaşayan Türkmenlere yönelik bilgi ve analiz ihtiyacını karşılamak için Ocak 2011 tarihinde kurulmuştur.

Programın amacı, Ortadoğu’da yaşayan Türkmenlerin mevcut durumları ve sorunlarının daha sağlıklı kavranması ve buna uygun pozisyonların geliştirilebilmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda, ORSAM kamuoyuna ve karar alıcılara güvenilir ve aydınlatıcı bilgiler ve analizler sunmakta, çalışmalarını ulusal ve uluslararası ölçekte *Ortadoğu Türkmenleri literatürünün gelişimini desteklemektedir.*

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Su Araştırmaları Programı, Ocak 2011 tarihinden beri sınıraşan sularla ilgili olarak çalışmalar yürütmektedir.

Su Araştırmaları Programı, sınıraşan su politikaları konusunda farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’deki ve bölgedeki su çalışmaları literatürünün gelişiminin desteklenmesi ve politika oluşumuna katkı hedeflenmektedir.

SURİYELİ SİĞINMACILARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

ORSAM - TESEV İşbirliği ile hazırlanmıştır.

ORSAM Rapor No: 195

Ocak 2015

ISBN: 978-605-4615-95-7

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © TESEV © 2015

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM ve TESEV'e ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM ve TESEV'in kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Hazırlayanlar:

Oytun Orhan, *ORSAM Araştırmacısı*

Sabiha Senyücel Gündoğar, *TESEV Dış Politika Program Direktörü*

İçindekiler

Takdim.....	5
YÖNETİCİ ÖZETİ	7
GİRİŞ	10
I. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLERİN GENEL DURUMU	12
II. SURİYELİ SİĞİNMACILARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ	16
a. Toplumsal Etkiler	17
b. Ekonomik Etkiler	17
c. Siyasi ve Güvenlik Etkileri	19
d. Temel Hizmetler Üzerindeki Etkileri	20
III. ŞEHİR ANALİZLERİ	21
a. Gaziantep	21
b. Şanlıurfa	22
c. Kilis	24
d. Hatay	25
e. Adana	28
f. Osmaniye	29
g. Kahramanmaraş	30
h. Mersin	32
SONUÇ VE ÖNERİLER	34
EK I- Görüşülen Kurumlar	40

Tablolar

Tablo 1. Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Barınma Merkezlerine İlişkin Temel Veriler14

Tablo 2. Türkiye’de Barınma Merkezleri Dışında Yaşayan Suriyeliler15

TAKDİM

Sivil toplum kuruluşlarının Suriyeli mülteciler meselesine dikkat çekme ve çözüme katkı sunma sorumluluğu olduğuna inanıyoruz. Bu çerçevede ORSAM, Suriyeli mültecilerin durumunu bölgesel boyutta karşılaştırmalı biçimde ortaya koyan saha çalışmasına dayalı bir raporu 2014 yılı içinde yayınlamıştır. TESEV de Türkiye'deki Suriyeliler meselesine ilişkin organize ettiği çalıştay ve toplantılarla kamuoyu oluşturma sürecine katkı sunmuştur. Bu çabaların devamı olarak, iki kurum ortaklaşa üç aylık süre içinde Suriye ile sınır illerini ziyaret ederek bir çalışma hazırladı. Ziyaretler sırasında yerel yetkililer, sivil toplum kuruluşları, iş dünyası, akademisyenler, yerel halk ve Suriyeliler ile görüşmeler gerçekleştirildi. ORSAM ve TESEV'in ortaklaşa hazırladığı rapor Suriyelilerin Türkiye'de yarattığı toplumsal, ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili etkileri inceliyor. Genel sınıflandırmanın dışında Suriyeli ağırlayan her ilin kendi demografik yapısı, ekonomisi ve siyasi ortamından kaynaklanan özel durumu söz konusudur. Bu nedenle sınır illerindeki özgün durumu ele alan şehir analizleri de çalışmada yer alıyor. Çalışma özü itibarıyla üç ana tespite dayanıyor. Birincisi Türkiye'deki Suriyelilerin önemli bir kısmı ya uzun yıllar sonra ülkesine dönecek ya da bundan sonraki yaşamlarını Türkiye'de sürdürecektir. İkinci tespit, bu gerçekten hareketle yerel halkın tepkisini önlemeyi de içeren geniş kapsamlı Suriyeli mülteci politikasının hayata geçirilmesi kaçınılmaz bir hal almıştır. Konunun bir sosyal uyum meselesi olarak ele alınması gerektiği savunulmakta ve sonuç kısmında karar alıcılara yönelik somut öneriler sunulmaktadır. Üçüncü tespit ise Suriyeli sığınmacılar konusu entegrasyon sürecinin başarılı yönetilmesi durumunda uzun vadede Türkiye'nin toplumsal zenginliği ve çok kültürlü yapısının gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Çalışma her ne kadar Oytun Orhan ve Sabiha Senyücel Gündoğar tarafından kaleme alınmış olsa da hazırlık ve saha çalışmaları aşamasında çok sayıda kişinin emeği geçmiştir. Saha çalışmasının Gaziantep ve Şanlıurfa ayaklarında yer alan, raporun genel taslağının ortaya çıkmasını sağlayan ve akademik gözle düzeltmesini yapan Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi ve ORSAM Danışmanı Doç. Dr. Ferhat Pirinççi'ye öncelikle teşekkür ederiz. Bunun yanı sıra saha çalışmalarının Adana, Osmaniye ve Hatay ayaklarında ekibe dâhil olan, görüşme notlarını hazırlayan ve raporun İngilizce çevirisini üstlenen Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Doktora programı öğrencisi Mustafa Aldı'ya teşekkür ediyoruz. Mersin'deki saha çalışması ve görüşmeleri yapan Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi Tunç Demirtaş ve tüm saha çalışmalarında randevuların alınması konusunda yardımcı olan TESEV Program Asistanları Zerrin Cengiz ve Ceren Zeytinoğlu ile stajyeri Esra Şimşek'e de yardımları için teşekkür ediyoruz. Ancak teşekkürün en büyüğünü, saha çalışmalarında görüşmeyi kabul eden ve raporun ortaya çıkmasını sağlayan sivil toplum kuruluşu temsilcileri, yetkililer, gazeteciler ve yerel halk hak etmektedir. Görüşülen kurumların listesini raporun sonunda bulabilirsiniz. Çalışmanın öncelikle zor koşullar altında hayatlarını sürdüren Suriyelilerin durumuna dikkat çekme ve sorunlarına çözüm bulma çabalarına destek olmasını umuyoruz. Diğer taraftan göç meselesinin yarattığı yükün büyük kısmı sınır illeri tarafından kaldırılmaktadır. Raporun bölgedeki sıkıntıların karar alıcılara iletilmesine aracılık etmesini de umuyoruz.

Doç. Dr. Şaban Kardaş
ORSAM Başkanı

Hazırlayanlar: Oytun Orhan, *ORSAM Araştırmacısı*
Sabiha Senyücel Gündoğar, *TESEV Dış Politika Program Direktörü*

SURİYELİ SIĞINMACILARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar ile ilgili temel veriler:

- Kasım 2014 itibarıyla Türkiye'de resmi rakamlara göre 1.6, resmi olmayan rakamlara göre 2 milyon civarında Suriyeli göçmen yaşamaktadır. Bu sayılar Türkiye'nin resmi rakamlara göre nüfusunun %2.1'i, resmi olmayan rakamlara göre de %2.5'i oranında Suriyeli ağırladığı anlamına gelmektedir.
- Suriye sınırı ve civarındaki illerde yaşayan yaklaşık 10 milyon nüfusa 1.2 milyon civarında yeni nüfus eklenmiştir.
- Ekim 2011'de İçişleri Bakanlığı'nın aldığı karar ile Türkiye'de kayıt olan Suriyeli sığınmacılara "geçici koruma statüsü" verilmektedir. Geçici koruma rejimi ile Suriyelilere sınırsız kalış, zorla geri gönderilmemeye karşı koruma ve acil ihtiyaçlara yanıt veren kabul düzenlemelere erişimi içerecek şekilde koruma ve yardım sağlanmaktadır.
- Suriyelilerin %85'i kamp dışında yaşamaktadır.
- Kamplardan hastanelere 500.000'in üzerinde hasta sevk edilmiştir.
- Türkiye'de ameliyat edilen hasta sayısı 200.000'i aşmıştır.
- Sağlık Bakanlığı verilerine göre, 35.000 Suriyeli doğumu gerçekleşmiştir.

- Türkiye Nisan 2011-Kasım 2014 döneminde göçmenler için 4.5 milyar dolar harcama yapmıştır.
- Resmi verilere göre Birleşmiş Milletler ve Avrupa ülkelerinden gelen yardım miktarı 246 milyon dolar civarındadır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye toplumsal etkileri:

- Dil, kültür ve yaşam tarzı farklılıkları toplumsal uyumu güçleştirmektedir.
- Yerel halk arasında çok eşlilik yaygınlaşmakta, buna bağlı olarak boşanma oranları artmaktadır.
- Çocuk işçiler yaygınlaşmaktadır.
- Etnik ve mezhepsel kutuplaşmayı tetikleyebilecek zemin oluşmaktadır.
- Çarpık yapılaşma artmaktadır.
- Bazı sınır illerinde demografik yapının değişmesinin yarattığı kaygı söz konusudur.
- Demografik yapıda (doğurganlık oranı, nüfus artış oranı) değişim ortaya çıkmaktadır.
- Suriyelilerin yaşam koşullarının zorluğu ve eğitim imkânından faydalanmıyor olması uzun vadede suç oranlarındaki artış da dâhil bazı sosyal sorunlara uygun zemin hazırlamaktadır. Buna rağmen

Aralık 2014 itibarıyla kayda değer bir asayiş sorununun yaşanmaması önemlidir.

- Yerel halk ve Suriyeliler arasında yaşanan bazı sıkıntılara rağmen toplumsal barışı bozmamak adına her iki toplumda bir fren mekanizması gelişmiştir. Şimdiye kadar ciddi sosyal sorunların yaşanmamış olması sosyal yapının sorunlarla baş edebilme kapasitesini göstermektedir.
- Sancılı da olsa Suriyelilerin Türk toplumuna entegrasyon süreci başlamıştır. 35.000'in üzerinde Suriyeli Türkiye'de doğmuştur. Suriyelilerle evlilik konusu bir taraftan tepkiye neden olurken diğer taraftan iki toplumun kaynaşmasına vesile olmaktadır. Çok sayıda yatırımcı ve küçük işletmeci sermayelerini, işlerini Türkiye'ye taşımıştır. Suriyelilerin önemli bir bölümünü çocuk ve genç yaştakiler oluşturmaktadır. Bu kesim Türkiye'de büyümektedir. Bunların çoğunluğu eğitim alamasa da yaşam içinde Türkçeyi öğrenmeye başlamıştır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye ekonomik etkileri:

- Suriyelilerin ekonomik alandaki etkilerine genel olarak bakıldığında risk ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablo söz konusudur.
- Kiralarda artış gözlenmektedir ve kiralık ev bulmak giderek zorlaşmaktadır.
- Sınır illerinde enflasyon artışı ortaya çıkmıştır.
- Özellikle küçük işletmelerde kaçak işçi çalıştırma yaygınlaşmaktadır.
- Kaçak Suriyeli çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arasında haksız rekabet ortaya çıkmaktadır.
- Yerel halk iş fırsatlarının ellerinden alındığına inanmaktadır. Ancak iş dünyası açısından bakıldığında bu iddianın karşılığının olmadığı görülmektedir. Normal şartlarda işini kaybedecek kişiler de Suriyeliler nedeni ile işsiz kaldığını düşünmektedir. Ayrıca sığınmacılar genelde yerel halkın çalışmayı tercih

etmediği alanlarda istihdam edilmektedir. Böylece vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarında işgücü açığı kapanmaktadır.

- Suriyelilerin sınır illerinde işgücü açığını kapatması bölgedeki yatırım ortamına olumlu katkı sunmaktadır.
- Ücret düzeyinde önemli düşme gözlenmektedir.
- Suriye'deki ve Türkiye'deki Suriyelilere sağlanan insani yardım malzemelerinin ve hizmetlerin yerel firmalardan temin edilmesi, özellikle gıda ve tekstil firmaları için bir fırsat oluşturmaktadır.
- Başta Halep'ten olmak üzere, tüccar ve yatırımcı Suriyeliler de Türkiye'ye gelmektedir. Deniz ve limanın varlığı bu Suriyeliler için Mersin'i bir cazibe merkezi kılmaktadır. Bu konuda öne çıkan bir diğer il Gaziantep'tir.
- Gaziantep Ticaret Odası'na kayıtlı Suriyeli firma sayısı iç savaş öncesinde 60 civarında iken 2014 Ekim itibarıyla 209'a yükselmiştir.

- Suriyeli sermayenin Türkiye'ye kanalize olması ile ilgili büyük fırsatların kaçtığı ileri sürülmektedir.

- Ortadoğu ülkeleri ile ticaret ve yatırım ilişkisi olan ve o pazarları iyi bilen Suriyeli tüccar ve yatırımcılar bu ülkeler ile olan ticaret ve yatırım ilişkisine katkı sunmaktadır.

- Suriyeliler küçük işletmeler (fırın, ayakkabı üretimi, vb.) yoluyla üretim ve ticarete katkı sağlamaktadır. Ancak bu işletmelerin tamamına yakınının kaçak olması dolayısıyla vergi vb. yasal yükümlülükleri yerine getirmemeleri haksız rekabete neden olmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye siyasi-güvenlik açıdan etkileri:

- Yerel halk arasında Suriyelilerin asayiş bozduğu yönünde bir söylem oluşmuş durumdadır. Ancak bunun karşılığının olmadığı görülmektedir. Sığınmacıların karıştığı adli olayların oranı son derece düşüktür ve çoğunda davacı pozisyonundadırlar.

- En ciddi güvenlik riski yerel halk arasında var olan tepkinin bir provokasyon neticesinde şiddet içeren kitlesel tepkiye dönüşmesi ihtimalidir.
- Sınıra yakın yerleşim alanlarında yaşayan yerel nüfusun en büyük kaygılardan biri kendilerini terör saldırılarına açık hissetmeleridir.
- Suriyelilerin kenar mahallelerde bir arada yaşamlarını sürdürmesi uyum sürecini zorlaştırmaktadır ve uzun vadede güvenlik sorunlarının doğmasına neden olabilecek bir zemin hazırlamaktadır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de temel hizmetler üzerinde yarattığı etkiler:

- Sınır illerindeki devlet hastaneleri toplam hizmetin %30 ile %40'ı arasında bir oranda Suriyelilere hizmet vermektedir. Bu nedenle sınır illerindeki devlet hastanelerinde kapasite sorunu yaşanmaktadır.
- Belediye hizmetleri (çöp toplama, şehir temizliği, toplu taşıma, su temini ve dağıtımı, zabıta, inşaatların kontrolü vb.) mevcut nüfus sayısına göre tasarlandığı için, göçmenler nedeniyle yaşanan nüfus artışı karşısında yetersiz kalmaktadır.
- Belediyeler nüfus oranına göre bütçeden pay almaktadır. Buna karşın Suriyeli sığınmacı ağırlayan şehirlerin gerçek nüfusu kritik seviyede artmıştır. Bu nedenle belediyeler yetersiz bütçeler ile faaliyet sürdürmek zorunda kalmaktadır.

Sonuç ve öneriler:

- Kısa süreli ve geçici bir durum olarak görülen göç, gün geçtikçe kalıcı bir hâl almaktadır. Bu durum göç eden ve göçü kabul eden insanların psikolojilerini ve tepkilerini etkilemektedir.
- Suriyeliler ya Türkiye'de uzun süre kalacak ya da önemli bir kısmı yaşamlarını Türkiye'de sürdürecektir. Suriyeli misafirler artık Türkiye'nin bir gerçeği ise, bunun olumsuz etkilerini azaltacak,

olumlu etkilerini daha fazla hayata geçirecek önlemler üzerinde durulmalıdır.

- Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak yerel halkın tepkisini önlemeyi de içeren geniş kapsamlı mülteci politikası hayata geçirilmesi elzemdir. Bu konu bir sosyal uyum sorunu olarak ele alınmalı ve çalışma hayatı, eğitim, barınma, sağlık, belediye hizmetleri, toplumun alıştırılması gibi alanları düzenleyecek bütüncül bir politika uygulanmalıdır.
- Entegrasyon süreci başarılı yönetilmesi durumunda uzun vadede toplumsal zenginliğe, çok kültürlü yapının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca komşu ülke halkları arasında toplumsal bağ güçlenerek uzun vadede daha fazla siyasal ve ekonomik işbirliği imkanlarına zemin hazırlanacaktır.
- Bu çerçevede; Suriyelilerinin tamamının kayıt altına alınması, sağlık ve eğitimde ek kapasite inşası, çalışma izni düzenlenmesi, yerel otoritelere inisiyatif verilmesi, yerel ile merkez arasında koordinasyon sağlanması, belediye hizmetleri için ek kapasite inşası ve bütçe verilmesi, sınır illerinde Suriyeli kanaat önderleri grupları oluşturulması, Arapça broşür ve internet sayfaları hazırlanması, sınır illerinde yeni imar alanları açılması, uluslararası yardımın artırılması, sınır kontrollerinin artırılması, Suriyelilere yönelik sosyal alanların inşa edilmesi, Türk kamuoyunun Suriyelilere alıştırılmasına dönük programlar geliştirilmesi, Suriyeli algısının düzeltilmesi, sınır illeri üzerindeki yükün dağıtılması, Suriyeli nitelikli insan gücünün Türkiye'de kalışının teşvik edilmesi, Suriyeli sığınmacılar meselesinin siyasi tartışmalardan bağımsız şekilde ele alınması, Suriyelilerin demografik yapısındaki değişim ve olası göç hareketleri hakkında veri tabanı oluşturulması, dilenciliğin önlenmesi, olası asayiş sorunlarına etkin çözüm geliştirilmesi, Suriyelilere yönelik kapasite inşası projelerinin hayata geçirilmesi gibi öneriler ilgili makamlarca yakından ele alınmalıdır.

GİRİŞ

Yaklaşık dört yıldır devam eden Suriye krizini önemli kılan unsurlardan biri insani boyuttur. Birleşmiş Milletler (BM)'in verdiği resmi rakamlara göre ülkede 191.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Suriyeli sivil toplum kuruluşlarının verdiği resmi olmayan rakamlarda ise bu sayı 283.000'e ulaşmaktadır. 4 milyona yakın Suriyeli ülke dışına göç etmek durumunda kalmış, 6 milyona yakını evlerini terk ederek ülke içinde güvenli bölgelere yerleşmiştir. Ülke dışına göç eden Suriyeli nüfusun yarısından fazlasını kadınlar ve 18 yaşın altındaki çocuklar oluşturmakta ve büyük çoğunluğu zor koşullar altında yaşamlarını sürdürmektedir. Suriyeliler sığındıkları ülkelerde iyi bir yaşam sürmekten ziyade güvenlik, beslenme, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılama arayışındadır. Suriyeli sığınmacıların yaşam koşulları ve gelecekleri başlı başına ele alınması gereken bir konu iken, söz konusu nüfusa ev sahipliği yapan ülkeler açısından doğrudukları etkiler de göz ardı edilemeyecek önemdedir. Ekonomik ve toplumsal sıkıntılarının yanı sıra etnik/mezhepsel dengelelerin değişmesinin yarattığı gerginlikler göç etmek zorunda kalan Suriyelileri kabul eden ülke halkları arasında tepkiye neden olabilmektedir.

Türkiye, Suriye'ye komşu ülkeler arasında en fazla Suriyeli ağırlayan ülkedir. Türkiye'de resmi rakamlara göre Kasım 2014 tarihi itibarıyla 1.645.000 Suriyeli barınmaktadır. Resmi olmayan rakamlara göre ise Türkiye'deki Suriye vatandaşlarının gerçek sayısının 2 milyonu aştığı söylenmektedir. Başta sınır vilayetleri olmak üzere Türkiye'nin pek çok ilinde

henüz kayıt altına alınmamış ve ülkeye kaçak yollardan girmiş sığınmacı bulunmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyeliler gerçeği, kamplarda ve kamp dışında yaşayanlar olarak iki ayrı başlıkta ele alınmalıdır. Kamplarda yaşayanların büyük kısmı, refah ve sosyal imkânlar açısından kamp dışındakilere göre iyi durumdadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordinasyonunda Türkiye'nin kampların kurulması ve idaresi açısından dünyaya örnek olacak bir çalışma gerçekleştirdiği söylenebilir.

Buna karşın sığınmacıların yaklaşık %85'lik kısmı kamp dışında yaşamaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki Suriyelilerin karşı karşıya kaldığı sorunların esas boyutunu kamp dışında, şehir merkezlerinde yaşayanlar oluşturmaktadır. Şehirlerde yaşayan sığınmacıların Türkiye toplumuna uyumunda birçok sorun yaşanmaktadır. Öncelikle kısa süreli ve geçici bir durum olarak görülen bu göç dalgası, gün geçtikçe kalıcı bir hâl almaktadır. Bu durum göç eden ve göçü kabul eden insanların psikolojilerini ve tepkilerini kaçınılmaz olarak etkilemektedir. Söz konusu bu çalışma ile amaçlanan da Suriyelilerin Türkiye'de yarattığı etkiye odaklanmaktır.

Suriyelilerin Türkiye'ye etkisini anlamak açısından 3 aylık süre zarfında 4 farklı saha araştırması çerçevesinde sırasıyla Adana, Osmaniye, Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mersin ve Kahramanmaraş illeri ziyaret edilmiştir. Söz konusu illerde yerel yetkililer, sivil toplum kuruluşları, kanaat önderleri, akademisyenler, sanayi ve ticaret odaları, yerel halk ve Suriyeliler ile görüşmeler yapılmıştır. "Suriyeli Sığınmacıların

Türkiye'ye Etkileri" başlıklı rapor bu saha çalışmalarında elde edilen bilgi ve gözlemler neticesinde hazırlanmıştır. Çalışmada ilk olarak Türkiye'deki Suriyelilerin genel durumu hakkında kısa bilgi verilmektedir. İkinci bölümde sığınmacıların Türkiye'ye etkisi toplumsal, ekonomik, siyasi, güvenlik ve temel hizmetler üzerindeki etkiler

şeklinde sınıflandırılmakta ve ardından üçüncü bölümde saha araştırması yapılan şehirlerin kendilerine özgü koşullarından kaynaklanan etkiler detaylı olarak ele alınmaktadır. Sonuç kısmında ise genel tespitler ve Suriyeli sığınmacılar meselesi ile ilgili öneriler sıralanmaktadır.

I. TÜRKİYE'DEKİ SURIYELİLERİN GENEL DURUMU

Türkiye'ye Suriyeli sığınmacı akını ilk olarak Nisan 2011 tarihinde başlamıştır. Türkiye, bu tarihten itibaren Suriyelilere yönelik "açık kapı politikası" uygulayacağını ilan etmiştir. 14 Haziran 2011'de AFAD sığınmacılarla ilgili ilk açıklamasını yaptığında Hatay Yayladağı ve Altınözü'nde kurulan kamplarda 8.538 Suriyelinin yaşadığı açıklanmıştır. AFAD verilerine göre 2012 Ağustos ayında Suriyeli sığınmacı sayısı 78.409'u bulmuştur. Bu gelişmelerin yaşandığı sırada Türkiye 100.000 kişinin kritik eşik olduğunu dile getirmişti. Ancak Suriye'den göç dalgası beklentinin ötesinde gerçekleşmiştir. Türkiye, sürenin uzaması ve sayının dramatik şekilde artmasına rağmen Suriyelileri kabul etmeye devam etmiştir. Kasım 2014 tarihine kadar resmi rakamlara göre geçici koruma altına alınan Suriyeli sayısı 1.645.000'e ulaşmıştır. Türkiye'nin 10 farklı ilinde kurulan 16 çadır kent, 1 geçici kabul merkezi ve 6 konteynerkentte 221.447 Suriyeli barınmaktadır. Geriye kalan ve Suriyeli misafirlerin büyük çoğunluğunu oluşturan kesim ise şehirlerde yerel halk ile iç içe yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Türkiye, mevcut durum itibarıyla kritik eşikten kat kat fazla Suriye vatandaşını misafir etmekte, geniş kapsamlı bir mülteci konusu ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Göç krizinin ekonomik boyutuna bakıldığında Türkiye, krizin başından Kasım 2014 tarihine kadar toplam 4,5 milyar dolar harcama yapmıştır. Kamplardan hastanelere 500.000'in üzerinde hasta sevk edilmiştir. Türkiye'de ameliyat edi-

len Suriyeli hasta sayısı 200.000'i aşmıştır. Sağlık Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de toplam 35.000 civarında Suriyeli doğumu gerçekleşmiştir. Bu tablo içinde Birleşmiş Milletler ve Avrupa ülkelerinden gelen uluslararası yardım ise 246 milyon dolar civarındadır.

Kamplarda yaşam koşulları görece daha iyi olsa da şehirlerde yaşayanlar için hayat oldukça zor koşullarda devam etmektedir. Suriye vatandaşları Türkiye'nin 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi kısıtlama ile kabul etmesi nedeniyle mülteci olarak kabul edilememektedir. Kamplarda kalan ve şehirlerde kayıt altına alınanlar geçici koruma belgesi alabilse de bu çözüme nedeniyle coğrafi sınırlamaya tabi olmaktadır. Bu sınırlamaya göre Türkiye sadece Avrupa ülkelerinden gelen ve dini, ırkı, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği ve siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağı korkusu ile iltica talebinde bulunanlara mülteci statüsü verebilmektedir. Avrupa ülkeleri dışında Türkiye'ye iltica talebinde bulunan kişilerin durumu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile birlikte değerlendirilmekte ve uygun bulunmaları halinde üçüncü bir ülkeye geçişleri sağlanmaktadır. Bu sebeple Suriye'den gelen sığınmacılar Türkiye'de mülteci olarak bulunmamaktadırlar ve bunlar için "misafir" ifadesi kullanılmaktadır.

Ekim 2011'de İçişleri Bakanlığı'nın aldığı karar ile Türkiye'de kayıt olan Suriyeli

sığınmacılara “geçici koruma statüsü” verilmektedir. Geçici koruma rejimi ile Suriyelilere sınırsız kalış, zorla geri gönderilmemeye karşı koruma ve acil ihtiyaçlara yanıt veren kabul düzenlemelere erişimi içerecek şekilde koruma ve yardım sağlanmaktadır. Bunun dışında kamplarda yaşayanlara barınma, gıda, eğitim, sağlık,

suya erişim gibi imkânlar sağlanmaktadır. Kamp dışında yaşayan ve çoğunluğu oluşturan gruba ise kayıt yaptırmaları halinde sadece sağlık ve ilaçlara ücretsiz erişim hakkı tanınmaktadır. Çeşitli sebeplerle kayıt yaptırmayanların ise hiçbir hakkı bulunmamaktadır.

Tablo -1 Türkiye'de Suriyeli Sığınmacıların Barınma Merkezlerine İlişkin Temel Veriler (Kasım 2014)

Şehir	Kamplar	Açılış Tarihi	Çadır ve Konteyner Sayıları	Kamp Nüfusu
	Altınöz1 Çadırkenti	09.06.2011	263 (Bölme)	1,372
	Altınöz2 Çadırkenti	10.06.2011	622	2,578
	Yayladağı1 Çadırkenti	30.04.2011	546 (3'lü Bölme)	2,816
	Yayladağı2 Çadırkenti	12.07.2011	510	3,004
	Apaydın Çadırkenti	09.10.2011	1,181 Konteyner	4,965
	Reyhanlı Toplanma Merkezi		Günlük Verilere Göre Değişmektedir.	
Hatay	Toplam		573 Bölme+1.368 Çadır+1.181 Konteyner	14,735
	Öncüpınar Konteynerkenti	17.03.2012	2,065	13,414
	Elbeyli Konteynerkenti	03.06.2013	3,589	24,164
Kilis	Toplam		5,654	37,578
	Ceylanpınar Çadırkenti	01.03.201	4,771	19,199
	Akçakale Çadırkenti	06.07.2012	5,000	26,416
	Viranşehir		4,100	19,986
	Harran Konteynerkenti	13.01.2013	2,000	14,064
Şanlıurfa	Toplam		13,871 Çadır + 2,000 Konteyner	79,665
	İslahiye Çadırkenti	17.03.2012	1,888	9,984
	Karkamış Çadırkenti	28.08.2012	1,686	7,641
	Nizip1 Çadırkenti	03.10.2012	1,858	10,674
	Nizip2 Konteynerkenti	11.02.2012	1,000 (Konteyner)	5,029
Gaziantep	Toplam		5,369 Çadır + 1,000 Konteyner	33,070
	Kahramanmaraş Çadırkenti	01.09.2012	3,318	17,215
Kahramanmaraş	Toplam		3,318	17,215
	Cevdediye Çadırkenti	09.09.2012	2,012	7,597
Osmaniye	Toplam		2,012	7,597
	Adıyaman Çadırkenti	22.09.2012	2,292	9,854
Adıyaman	Toplam		2,292	9,854
	Sarıçam Çadırkenti	28.01.2013	2,162	11,124
Adana	Toplam		2,162	11,124
	Midyat Çadırkenti	19.06.2013	1,300	2,858
	Nusaybin Çadırkenti	Yapım Aşamasında		
Mardin	Toplam		1,300	2,858
	Beydağı Konteynerkenti	12.06.2013	2,083	7,493
Malatya	Toplam		2,083	7,493

Kaynak: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)

Tablo-2 Türkiye'de Barınma Merkezleri Dışında Yaşayan Suriyeliler, Kasım 2014 (1000 ve üzeri Suriyelinin yaşadığı şehirler dikkate alınmıştır. Bu rakamlar kayıtlı Suriyeli sayısını göstermektedir. Rapor içinde verilen rakamlar kayıt altına alınmamışlar dahil yerel yetkililerin verdiği tahmini rakamlardır.)

Şehir	Suriyeli Sayısı
İstanbul	330.000
Gaziantep	220.000
Hatay	190.000
Şanlıurfa	170.000
Mardin	70.000
Adana	50.000
Kilis	49.000
Mersin	45.000
Konya	45.000
Kahramanmaraş	44.000
Ankara	30.000
Bursa	20.000
Batman	20.000
Şırnak	19.000
Kocaeli	15.000
İzmir	13.000
Osmaniye	12.000
Antalya	10.000
Kayseri	9.500
Diyarbakır	5.000
Adıyaman	2.500
Samsun	1.230
Niğde	1.100
Aydın	1.000

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı

II. SURIYELİ SİĞINMACILARIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

Türkiye'deki Suriyeliler ilk aşamada sadece sınır illerinde ikamet ederken, zaman içinde ülkenin büyük kısmına dağılmıştır. İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre Türkiye'de sadece 8 ilde Suriyeli yaşamamaktadır. Ancak yine de sığınmacıların önemli bir kısmı, bazı büyük şehirler göz ardı edilecek olursa, sınır illerinde yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla, sınır illerinde yaşayan yaklaşık 10 milyonluk nüfus bir anda 1,2 milyona yaklaşan bir nüfusu ağırlamak durumunda kalmıştır. Bu durumun sınır illeri başta olmak üzere Türkiye genelinde etkilerinin olması kaçınılmazdır. Bu etkileri toplumsal, ekonomik, siyasi, güvenlik ve temel hizmetler üzerindeki etkiler şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

a. Toplumsal Etkiler

Türkiye'deki Suriyeliler konusu her şeyden önce bir sosyal uyum sorunudur. Sığınmacılar ile yerel halk arasında farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunlar yerel tepkinin en önemli nedenidir. Bunun yanı sıra, çok eşliliğin ortaya çıkması, buna bağlı boşanmaların artması, kadın ve çocuk istismarının yaşanması, bazı şehirlerde etnik ve mezhepsel kutuplaşmaları körüklemesi ya da yaratması, çarpık yapılaşma ortaya çıkan toplumsal etkiler arasında sayılabilir.

Türkiye'deki sınır illerinde genel olarak muhafazakar bir kültür hakimdir. Bunu sarsan gelişmelere karşı yerel halk tepki geliştirmektedir. Bu doğrultuda ortaya çıkan en önemli gelişme yaşlı veya genç bekar ya da evli Türk erkeklerin genç Suriyelilerle evlenmesidir. Bu durum en yoğun olarak Kilis, Şanlıurfa ve Hatay'da yaşanmakta ve kadınlar başta olmak üzere yerel halk arasında tepkiye neden olmaktadır. Her üç ilde de Suriyeli gelin meselesi yü-

zünden boşanmalar artmış durumdadır. Resmi kayıtlarda Suriyelilerle evlilik yüksek gözükmese de gerçek rakam çok daha fazladır. Zira Suriyelilerle evlilikler genelde dini nikah yoluyla gerçekleşmektedir. Örneğin Kilis'te boşanmaların yaklaşık %20'sinin Suriyeliler nedeniyle gerçekleştiği belirtilmektedir. Kadınlar kocalarını kaybetme korkusunun üzerlerinde baskı yarattığını ifade etmekte ve Suriyelileri kocalarının aklını çelmekle suçlamaktadırlar. En kötüsü Suriyelilerle evlendirme konusu maddi çıkar sağlama aracına dönüşmüştür. Evlenmek isteyen erkekler araçlara başvurmakta ve araçlara ücret ödenmektedir. Evliliklerde Suriyeli aileye başlık parası ödenmektedir. Kızlarını evlendirme Suriyeli aile açısından hem para kazanma hem de kızlarının hayatını kurtarmanın aracı olarak görülmektedir. Bu durum özellikle Şanlıurfa ve Kilis'te yoğun olarak yaşanmaktadır. Bu konunun bir diğer boyutu çocuk yaştaki kızların istismarıdır. Zira evlendirilen Suriyeliler arasında çocuk yaşta olanlar da bulunmaktadır.

Şehir merkezlerinde yaşayan Suriyeliler düşük kira ödemek için genelde kenar mahalleleri tercih etmektedir. Zaten olumsuz koşullarda olan evlerde birkaç aile birlikte kalabilmektedir. Bu durum her şeyden önce çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmayı teşvik etmektedir. Yerel halk gelir beklentisi ile evlerinin üstüne, yanına kaçak, sağlıksız ve düzensiz yapılar inşa etmektedir. Bu da zaten var olan çarpık kentleşme sorununu derinleştirmektedir. Bu durum ile bağlantılı olarak karşılaşılan diğer sosyal etki Suriyelilerin yaşadığı koşulların her türlü yasa dışı işe bulaşmaları açısından müsait zemin hazırlamasıdır. Suriyeli genç erkekler uyuşturucu kullanımı ve

satışı açısından istismara açıkken kadınlar da fuhuş tehdidinde maruz kalmaktadır.

Sığınmacıların yarattığı bir diğer sosyal problem çocuk işçiliğidir. Kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların küçük bir bölümü eğitim alabilmektedir. Bunun birinci nedeni devlet ya da sivil toplum kuruluşlarının henüz bu imkanı yeterince sunmamasıdır. Bunun kadar etkili bir diğer faktör Suriyeli ailelerin çocuklarını eğitime göndermekten ziyade çalışmaya yönlendirmesidir. Paraya olan ihtiyaç nedeniyle çocuklar her alanda çalıştırılmaktadır. Sokaklarda farklı ürünler satan çocuklar bu işin görünen yüzüdür. Bunun yanı sıra Suriyeli çocuklar çeşitli dükkanlarda cıracık ve üretim yapan fabrikalarda ucuz işgücü olarak çalıştırılmaktadır.

Bazı sınır illerinde yaşanan bir diğer kaygı demografik değişimin yaşanması ve bunun yarattığı güvensizlik hissidir. Bu etki her ilde olmasa da Kilis ve Hatay başta olmak üzere Şanlıurfa, Gaziantep gibi illerde söz konusudur. Kilis bu açıdan çok çarpıcı bir örnektir. Çok büyük oranda Türkmen şehri olan Kilis'te yerel halk kendi şehirlerinde azınlık durumuna düştükleri hissi içindedir. Suriyelilerin bir kısmı Türkmen olsa da büyük çoğunluğu Arap kökenlidir. Hatay'da da Arap Alevi nüfusun kaygı içinde olduğunu söylemek mümkündür. Suriyelilerin büyük çoğunluğunun Sünni olması şehirdeki hassas demografik yapıyı değiştirmekte ve bu da Arap Aleviler arasında güvensizlik hissi yaratmaktadır.

b. Ekonomik Etkiler

Suriyelilerin ekonomik alandaki etkilerine genel olarak bakıldığında risk ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablo söz konusudur. Suriyelilerin genelde Türk ekonomisine özelde ise yerel ekonomiye belli açılardan katkı sunduğu söylenebilir.

Sığınmacıların ekonomik olarak bütün şehirlerde yarattığı ortak etki kiralardan artışıdır. Bu durum ev sahipleri açısından fırsat yaratırken, kiracılar için sıkıntı doğurmaktadır. Kiraların artması ile bağ-

lantılı olarak sınır illerinde kiralık ev bulmak son derece zorlaşmıştır. Ev sahipleri evlerini Suriyelilere vermek istemektedir. Birçok görüşmede evde kalan eski kiracıların çıkarılarak evlerin Suriyelilere daha yüksek fiyatla kiraya verildiği ifade edilmiştir. Suriyelilerin yarattığı talebin ev sahipleri tarafından fırsat olarak kullanıldığı görülmektedir. Sınır illerinde bir diğer ekonomik etki hayat pahalılığının ortaya çıkmasıdır. Talep arttıkça temel gıda maddeleri, ev fiyatları yükselmiştir. Bu nedenlerle Gaziantep ve Kilis gibi illerde enflasyon oranı Türkiye ortalamasının üzerinde çıkmaktadır.

Ekonomik alanda en fazla dile getirilen ikinci şikayet Suriyelilerin sanayide, tarımda ve küçük çaplı işletmelerde kaçak yollarla ucuz işgücü olarak çalıştırılmasıdır. ORSAM'ın anket çalışmasına dayalı olarak Suriyelilerin Türkiye'ye ekonomik etkisini inceleyen raporundaki bulgulara göre sınır illerinde işini kaybedenlerin %40 ile %100'ü arasında değişen oranlardaki bölümü "Suriyeliler nedeni ile işini kaybettiğine" inanmaktadır. Bu durum yerel halk arasında iş fırsatlarının ellerinden alındığı şeklinde bir tepkiye neden olmaktadır. Gerçek duruma bakıldığında sığınmacıların işgücü piyasasına girmesinin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir.

Sınır illerindeki firmalar Suriyelilerin işgücü piyasasına girmesini istemekte ancak bunun yasal bir çerçeveye kavuşturulması gerektiğini düşünmektedir. Zira iş kazaları yaşanması durumunda ortaya çıkacak sorunlar, yerel halk arasında işlerinin elinden alındığına ilişkin artan tepki, bunun yaratacağı sosyal patlama riski işadamlarını kaygılandırmaktadır. Bunun yanında kayıt dışı işçi çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arasında haksız rekabet yaşanması ve işgücü piyasasının uzun vadede bozulması riskinin ortaya çıkması da kaygıya neden olmaktadır.

Diğer taraftan özellikle Gaziantep ve Kahramanmaraş gibi illerde yeni işgücü girdisine ciddi şekilde ihtiyaç duyulmak-

tadır. Yerel halkın iş fırsatlarının elinden alındığına ilişkin iki farklı görüşe şahit olunmuştur. İş dünyası ile yapılan görüşmelerde esasen yerel halkın tarım sektörü ya da fabrikalarda işçi olarak çalışmak istemediği ve bu alanda işgücüne büyük ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Suriyeliler yerel halkın iş fırsatlarını elinden almamakta, tersine vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarındaki açığı kapatmaktadır. Buna karşın halk ve işçilerle görüşüldüğünde yerel halkın işten çıkarılarak yerine Suriyelilerin alındığı tepkisi dile getirilmiştir. Yerel işçiler farklı nedenlerle işini kaybetse dahi bunun sığınmacılar nedeniyle gerçekleştiği şeklinde bir algıya sahiptir. Dolayısıyla halkın iş fırsatlarının elinden alındığı konusunun gerçeklik payı olmakla birlikte algı boyutu da söz konusudur. Suriyelilerin kaçak çalıştırılmasının yarattığı en önemli sorunlardan biri düşük ücretlerle çalıştırılmaları ve bunun uzun vadede işgücü piyasalarında yaratması muhtemel etkidir.

Bütün bunlara karşın Suriyelilerin ekonomiye farklı açılardan katkı sunduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'nin kamplarda yaşayan Suriyelilere ve Suriye içine yaptığı insani yardımların büyük çoğunluğu yerel firmalar üzerinden sağlanmaktadır. Tüm dünyadan Suriye'ye giden yardım malzemeleri de sınır illerindeki firmalar tarafından karşılanmaktadır. Bu durum özellikle tekstil, gıda alanlarında faaliyet gösteren firmalar açısından fırsat yaratmıştır. Bunun dışında tüm dünyadan Suriye'ye giden yardım malzemeleri sınır illerindeki firmalar tarafından karşılanmaktadır. Bu da hem üretimin artmasını hem de iç savaşla birlikte sıkıntı yaşayan ihracatın toparlanmasını sağlamaktadır. Örneğin Gaziantep'in Suriye'ye ihracatı 2011 yılında 133 milyon dolar iken bu rakam 2013 yılında 278 milyon dolara çıkmıştır.

Suriyelilerin büyük çoğunluğunu kırsal ve alt gelir seviyesindeki kesimler oluştursa da başta Halep'ten olmak üzere yatırımcı ve tüccar kesimin de Türkiye'ye yerleştiği görülmektedir. Bu açıdan Mersin öne

çıkılmaktadır. Üst gelir grubuna mensup Suriyeliler eskiden kalma ticari bağlantıları ve limanın sunduğu ticaret imkanı nedeniyle Mersin'i tercih etmektedir. Bunun yanında limanın sunduğu ticaret imkanı da zengin Suriyelileri Mersin'e çekmektedir. Bu konuda öne çıkan bir diğer il Gaziantep'tir. Gaziantep Ticaret Odası'na kayıtlı Suriyeli firma sayısı 2011 yılı sonrasında ciddi artış göstermiştir.

Suriye'den sermaye akışındaki artışa rağmen bir görüşe göre Suriyelilerin Türkiye'ye yatırımı konusunda daha büyük fırsatlar kaçırılmıştır. Gaziantep Sanayi Odası'na göre Suriye'den yaklaşık 25 milyar dolar Kıbrıs Rum Kesimi bankaları üzerinden Avrupa'ya gitmiştir. Suriyelilerin 2014 yılı itibarıyla Türkiye'ye taşıdığı yatırımın boyutu kritik bir etki yapacak düzeyde değildir, ancak bu konuda ciddi bir potansiyel söz konusudur. Suriyelilerin sağladığı bir diğer katkı Ortadoğu ülkeleri ile son derece iyi bağlantılara sahip Halepli tüccarların Türkiye'den ticaret yapmasıdır. Tüccarlar Türkiye mallarını sahip oldukları iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırmaktadır. Son olarak, Suriyelilerin sınır illerindeki yatırım ortamına da olumlu katkı yapması söz konusudur. Yatırımcının dikkat ettiği faktörlerin başında işgücü potansiyeli gelmektedir. Bu doğrultuda Suriyelilerle birlikte işgücünün artması sınır illerindeki yatırımlara katkı yapabilir.

Sığınmacılar küçük çapta olsa da üretime katılmaya başlamıştır. Suriyelilerin açtığı dükkânlar, fırınlar, ayakkabı üretimi yapan işletmeler ekonomiye katkı sunmaktadır. Bu tarz küçük çaplı işletmelerden genelde Suriyeliler alışveriş yapmaktadır ki bu durum Suriyelilerin kendi alıştikları tarzda ürün satan dükkânları tercih etmeleri göz önüne alındığında anlaşılabilir bir gelişmedir. Fakat bu işletmelere ilişkin bir diğer tespit birçoğunun kaçak olmasıdır. Bu durum yerel esnaf arasında haksız rekabet ortamı doğmasından dolayı tepki yaratmaktadır. Bu nedenle de sınır illerinde Suriyeli esnaf ile yerel esnaf arasında birçok tartışma yaşanmıştır.

Sınır illerinde kaçakçılık iç savaş öncesinde de var olan bir durumdur. Ancak kriz ile beraber kaçakçılığın boyutu artmıştır. Ayrıca daha önce geniş bir kesimin faydalandığı kaçakçılıktan sınırlı sayıda aile nemalanmaya başlamıştır. Bu durum özellikle Kilis için geçerlidir. Suriye'deki kriz öncesinde kaçakçılık Kilis ekonomisi açısından “dumansız fabrika” olarak nitelenmekteydi. Kilisli aileler araçları ile gittikleri Suriye'den depolarını benzinle doldurup alabildikleri kadar ürünle Türkiye'ye dönmekteydi. Bu şekilde geçimlerini sağlayacak düzeyde bir gelir elde etmekteydiler. İç savaş sonrasında güvenlik sorunu nedeniyle bu imkân ortadan kalkmıştır. Ancak sınırdaki köyler büyük çaplı kaçakçılık yapmaya başlamıştır. Böylece geniş kesimin düşük miktarda gelir ettiği kaçakçılığın yerini sınırlı bir kesimin büyük miktarda gelir elde etmesi almıştır.

Makro ekonomik açıdan bakıldığında, Suriyelilerin genel bütçe ve işsizlik rakamlarına etkisi olduğu görülmektedir. Türkiye bütçesinden Suriyeliler için harcanan para 4,5 milyar doları bulmuştur. Bunun yanı sıra 2014 Kasım ayı içinde açıklanan rakamlar ile işsizlik oranı 10,1 ile çift haneye ulaşmıştır. Bu yükselişte Suriyelilerin işgücü piyasasına girişinin etkisinin olması ihtimal dâhilindedir.

c. Siyasi ve Güvenlik Etkileri

Türkiye'deki Suriyelilerin siyasi etkisine iki farklı açıdan yaklaşılabilir. Birincisi Suriyelilerin Türkiye'deki siyasi ortama etkisidir. Yerel halk ile çatışma riskinin doğması, yerel halk arasında artan güvenlik kaygısı ve siyasi kutuplaşma yaratması bu etkiler arasında sayılabilir. Buna karşılık Türkiye'deki siyasi ortam da Suriyelilere bakışı belirleyen faktörlerden biridir. Siyasi tercihler kimi zaman Suriyelilere daha müsamahalı yaklaşmayı sağlamaktadır. Tersine, Suriyelilerle doğrudan muhatap olmayan halk arasında sırf siyasi tercih sebebiyle tepki ortaya çıkabilmektedir. Bu açıdan Suriyeliler meselesinin ülkede

siyasi kutuplaşmayı besleyen bir unsur olduğunu da söylemek mümkündür.

Sığınmacıların yaratması muhtemel en ciddi güvenlik riski yerel halk arasında var olan tepkinin bir provokasyon neticesinde şiddet içeren kitlesel tepkiye dönüşmesidir. Bunun ufak örnekleri neredeyse her sınır ilinde yaşanmaktadır. Mevcut sürecin devamı durumunda Gaziantep ve Kahramanmaraş'ta 2014 Temmuz ayında yaşanan olayların diğer sınır illerinde de görülmesi ihtimal dâhilindedir. Yerel halktan gelen tepkilerin en tehlikeli sonucu ise Suriyelilerin örgütlenerek kendi adalet ve güvenliklerini sağlama ihtiyacı hissetmesidir. Son dönemde Suriyeliler arasında kendilerini korumak için ortak hareket etme ve örgütlenme konusu tartışılmaya başlanmıştır. Bu da ufak çapta adli olayların kitlesel tartışmalara dönüşmesine neden olmaktadır. Suriyelilerin örgütlenmesi ise müsamahalı kesimlerin dahi tepkisini artırmakta ve iki toplumun giderek kutuplaşmasına neden olmaktadır. Bu durum bütünleşme açısından zorluk yaratmaktadır.

Yerel halkın en büyük korkularından biri kendilerini terör saldırılarına açık hissetmesidir. Suriyeliler arasında provokasyon çıkartmak ya da Türkiye'yi cezalandırmak isteyen kişilerin olabileceği düşüncesi yerleşmiştir. Suriyeliler arasında rahatlıkla Esad'a bağlı kişiler, IŞİD üyeleri ya da PKK'lıların olabileceği korkusu hakimdir. Bu durum özellikle sınır kasabalarında ve Kilis, Şanlıurfa gibi sınıra yakın illerde daha yaygındır. Sığınmacıların karıştığı adli vakaların veya terör eylemlerin yaşanması ise tüm Suriyelilere bakışı kritik biçimde değiştirebilecektir. Bu da daha büyük güvenlik risklerini beraberinde getirebileceğinden dikkatle izlenmesinde fayda vardır.

Şehirlerde yaşayan sığınmacılar kenar mahallelerde bir arada yaşamlarını sürdürmektedir. Bu durum her şeyden önce uyum sürecini zorlaştırmaktadır ve orta ve uzun vadede güvenlik sorunlarının doğmasına neden olabilecek bir zemin ha-

zırlamaktadır. Bunun yanı sıra zor koşullar altında yaşıyor olmaları her türlü suç ve şiddet ortamının doğup gelişmesi açısından uygun koşullar sunmaktadır. Eğitim almamış, düşük gelir seviyesine sahip, dışlanmışlık hissi içinde kimlik bunalımı yaşayan gençlerin ileriki dönemde pek çok suçun kaynağını oluşturacağı söylenebilir. Yerel halkın ifadesiyle önlem alınmaz ise yakın zamanda mafyanın, hırsızlığın kaynağını bu kayıp nesiller oluşturacaktır. Bu da şu an hissedilmese de çok da uzun olmayan bir vadede yeni güvenlik riskleri doğması anlamına gelmektedir.

d. Temel Hizmetler Üzerindeki Etkileri

Kamplarda yaşayan Suriyeliler sağlık ve eğitim gibi temel hizmetleri alma konusunda sıkıntı yaşamamaktadır. Kamp dışındaki Suriyeliler ise kayıt yaptırılmaları durumunda devlet hastanelerinden ücretsiz şekilde faydalanmaktadır. Sınır illerindeki devlet hastaneleri toplam hizmetin %30 ile %40'ı arasında bir oranda Suriyelilere hizmet vermektedir. Bu nedenle sınır illerindeki devlet hastanelerinde kapasite sorunu yaşanmaktadır. Buralarda sadece Türkiye'deki sığınmacılar değil, Suriye'de yaşayan ve çatışmalar nedeniyle yaralanan kişiler de tedavi edilmektedir. Bu nedenle hem fiziki şartlar hem de sağlık çalışanları açısından kapasite sorunu yaşanmaktadır. Hizmet alamadığını düşünen yerel halk da tepki geliştirmektedir. Sağlık hizmetleri ile bağlantılı bir diğer etki toplum sağlığının olumsuz etkilenmesidir. Türkiye'de görülmeyen bazı hastalıklar ve aşıları dahi kaldırılan çocuk felci sınır illerinde görülür hale gelmiştir. Bu kapsamda sınır illerinde 0-5 yaş grubu çocukların tamamına çocuk felci aşısı yapılmıştır. Bunun yanında kızamık ve şark çıbanı grubu hastalıkları da yeniden görülmeye başlamıştır. Gaziantep

ili 2013 yılında en çok kızamık hastalığı görülen il olmuştur.

Eğitim açısından bakıldığında, devlet okullarında sadece pasaport ile ülkeye giriş yapanlar veya ikamet izni olanlar eğitim alabilmektedir. Devlet okullarında eğitim alanlar açısından dil sorunu yaşanmaktadır. Bunun dışında Türkiye'den sivil toplum kuruluşları ve Suriyelilerin girişimleri ile sınırlı da olsa eğitim imkânı sunulmaktadır. AFAD sadece Suriyelilerin eğitim alması için okullar inşa etmeye başlamıştır. Ancak bu henüz başlangıç aşamasındadır. Dolayısıyla şehirlerde yaşayan eğitim çağındaki Suriyelilerin yaklaşık %10'u kadarı eğitim almaktadır. Bu açıdan eğitim sistemi üzerinde ciddi bir yük söz konusu değildir. Ancak sığınmacıların eğitim almaması uzun vadede yaratacağı sosyal etkiler açısından risk oluşturmaktadır.

Suriyelilerin şehirler üzerinde yarattığı bir diğer etki belediye hizmetleri konusundadır. Suriyelilerle birlikte belediyelerin sorumluluğunda olan çöp toplama, toplu taşıma, trafik, su temini ve dağıtımını, şehir temizliği, zabıta hizmetleri, inşaatların kontrolü, kültürel faaliyetler gibi konularda ekstra yük ortaya çıkmıştır. Belediyeler üzerine iki açıdan yük binmektedir. Birincisi, belediyeler il veya ilçelerindeki nüfus sayısı oranında bütçe almaktadır. Ancak sığınmacılarla birlikte söz konusu belediyeler çok daha fazla sayıda insana aynı hizmetleri aynı miktarda bütçe ile sunmak durumunda kalmıştır. İkincisi şehirlerdeki mevcut altyapı (yol, su şebekesi, kanalizasyon sistemi vb.) göç öncesi nüfusa göre inşa edilmiştir. Ancak nüfusun iki katından fazlasına çıktığı Kilis başta olmak üzere yoğun göç alan şehirlerin mevcut kapasitesi, ihtiyacı karşılamakta sıkıntı yaşamaktadır.

III. ŞEHİR ANALİZLERİ

Suriyeli sığınmacı ağırlayan sınır şehirlerinin demografik yapısı, ekonomik durumu, kültürü, siyasi ortamı farklılık göstermektedir. Buna bağlı olarak her şehirde yaşanan etkiler farklı şekil ve boyutta ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla genel sınıflandırmaya karşın her şehrin kendine özgü durumunun olduğunu söylemek mümkündür. Bu bölümde proje çerçevesinde ziyaret edilen 8 sınır ilindeki tespitler paylaşılacaktır. İkinci bölümde ele alınan etkiler il bazında daha detaylı olarak irdelenecektir.

a. Gaziantep

Gaziantep'te 220.000 kayıtlı Suriyeli bulunmaktadır. Gerçek rakamın ise 280.000 civarında olduğu düşünülmektedir ve İstanbul'dan sonra en fazla Suriyeli ağırlayan şehirdir. Esasen şehir 1980'li yıllardan beri Türkiye'nin neredeyse her bölgesinden göç almaktadır. Şehrin ekonomik gelişim potansiyeli Türkiye içinden göçün en önemli nedenidir. Sürekli büyüyen ekonomi, şehirde sosyal uyum sürecini kolaylaştıran bir faktör olmuştur. Farklı kültür ve alt kimliğe sahip toplumsal gruplar şehir ekonomisine entegre olmuş ve istikrarın korunması ortak çıkar alanına dönüşmüştür. İnsanlar üretime yönlendirilerek, şehir yönetimine getirilerek göçten kaynaklı sosyal sorunlar kendi içinde çözülmüştür. Gaziantep'lilerin ifadesiyle "şehrin sigortası sanayidir."

Bu durum Suriyelilerin bütünleşmesi açısından fırsat olarak görülebilir. Ancak diğer taraftan büyük bir risk faktörünü de içinde barındırmaktadır. Şehrin sigortası ekonomi ise, şehirde istikrarın bozulması ve ortak çıkar alanı ekonominin zarar görmesi durumunda sadece Suriyeliler arasında değil, heterojenleşen Gaziantep

halkının kendi içinde kutuplaşma riski söz konusudur. Bu açıdan istikrarın ve ekonomik dinamizmin sürmesinin şehir için hayati önemde olduğunu söylemek gerekmektedir.

Tam da bu nedenle Suriyeli sığınmacılar kaynaklı sıkıntılarının farkında olan Gaziantep iş dünyası, 2014 Temmuz ayında yaşanan olayları büyütmemek yönünde tavır almaktadır. İş çevreleri, şehirdeki gerginliğin artmasının, bütün ekonomik gelişmeyi ortadan kaldıracak kadar farkındadır. Diğer taraftan iş dünyası çözüm için adımlar atılması yönünde çaba sarf etmekte, iç savaş sona erse bile Suriyelilerin büyük çoğunluğunun dönmeceği düşüncesinden hareketle uzun vadeli sosyal bütünleşme çabalarının acilen hayata geçirilmesi gerektiğine inanmaktadır. Tüm ekonomiyi sarsma ihtimali olan istikrarsızlık riski karşısında "ucuz işgücü fırsatı" dikkate dahi alınmamaktadır. Tersine, iş çevreleri acilen sığınmacılara çalışma izni verilerek konunun yasal çerçeveye oturtulması gerektiğini düşünmektedir. Böylesi bir adım, bütünleşmeye katkı sağlayacak, yerel tepkiyi hafifletecek ve şehrin işgücü ihtiyacını karşılayacak bir önlem olarak görülmektedir. Dolayısıyla Gaziantep iş dünyası Suriyelilerin topluma ve ekonomiye entegre edilmesini savunmaktadır.

Gaziantep'te ekonomik etki açısından bakıldığında Suriyelilerin hem üretim hem de tüketime katılarak şehir ekonomisini büyüttüğü düşünülmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'de kalmayı tercih eden Suriyeli yatırımcı sınıfın önemli bir kısmı Gaziantep'i tercih etmiştir. İç savaş öncesi Gaziantep Ticaret Odası'na kayıtlı 60 civarında Suriyeli firma varken 2014 Ekim itibarıyla bu rakam 209'a yükselmiştir. Firmalar arasında hem üretim hem de ticaret yapanlar bulunmaktadır. Ne

kadar yatırım yapıldığı ise bilinmemektedir. Artan yatırıma rağmen bu katkının şehrin büyük ekonomisi içinde küçük bir paya sahip olduğu söylenebilir. Çok sayıda Suriyeli yatırımcının ilk aşamada geldiği Gaziantep'te mevzuattan ve alışkanlıklardan kaynaklanan sıkıntılar nedeniyle yatırım yapmaması, krizin fırsata dönüştürülmesi açısından kaçan bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Suriye'ye ihracat ilk aşamada yaşanan türbülansın ardından toparlanma aşamasındadır. 2014 Ocak-Temmuz arasında ihracat 2013 yılının aynı dönemine göre %21 artış göstermiştir. Suriyelilerin ekonomik açıdan olumsuz etkisi olarak değerlendirilebilecek bir gelişme ise Türkiye genelindeki en yüksek enflasyon oranının Gaziantep ve Kilis'te çıkmasıdır. 2013 yılında enflasyonun Türkiye ortalaması %7.4 iken, Gaziantep, Adıyaman ve Kilis bölgesi %8.51 ile en yüksek enflasyon oranının yaşandığı bölge olmuştur. Ancak genel olarak şehirde ciddi bir ekonomik sıkıntıdan bahsetmek mümkün değildir. İş dünyasının çekincesi sosyal riskler ve bunun ekonominin geneli üzerinde yaratacağı etkidir.

Toplumsal açıdan bakıldığında, ilk aşamada olumlu yaklaşılan Suriyelilerin son dönemde "istenmeyen topluluk" haline geldiği görülmektedir. Sığınmacılar şehrin göç alan varoş kesimlerine yerleşmektedir. 2014 Temmuz ayı içinde Suriyelilere yönelik saldırıların yaşandığı olaylar da bu bölgede başlamıştır. Bu mahalleler genel olarak suç oranının yüksek olduğu yerlerdir. En büyük sıkıntı Suriyelilerin sorun çıkma potansiyeli yüksek olduğu yerlerdir. Saldırıları kenar mahallelerle sınırlı kalsa da etkisi şehir geneline yayılmıştır. Olayın ardından yerel halk ile misafirler arasında trafikte, sosyal alanlarda gergin bir hava oluşmuş, ufak tartışmalar sıkça yaşanmaya başlamıştır. Olaylarertesinde iki toplum arasında karşılıklı bir güven bunalımının yaşandığı söylenebilir. Şehirden ayrılan Suriyeliler olsa da büyük kısmı kalmaya devam etmiştir. Ancak sığınmacıların sokaktaki görünürlükleri azalmıştır.

Suriyeliler ile yapılan görüşmelerde ilk başta yerel halkın çok yardımcı olduğu, ancak sürecin uzamasıyla birlikte bakışın değişmeye başladığı dile getirilmiştir. Temmuz olaylarının en riskli etkisi misafirlerin kendini güvende hissetmemeleridir. Kitlese tepki, Suriyelilerin kendi aralarında örgütlenme meselesini tartışmaya açmıştır. Örgütlenme süreci kontrol edilemez ve yanlış anlamalara ve provokasyonlara kapı aralayacak bir şekilde gelişirse şehirde ciddi bir çatışma potansiyelini gündeme getirebilecektir.

Olaylar kenar mahaller ile sınırlı olsa da şehir genelinde bir rahatsızlık olduğu gerçektir. Bunun nedenleri olarak; dil ve kültür farklılığından kaynaklanan sorunlar, ekonomik nedenler, Suriyelilerin kalıcı olduklarının anlaşılması, sığınmacılar yardım alırken yerel fakir halkın arasında "bize neden yardım yapılmıyor" duygusunun gelişmesi, Suriyelilerin bazı olaylara karışması ile mağdur oldukları düşüncesinin zayıflaması sayılabilir. Gaziantep'te yaşanan olayların sosyo-ekonomik boyutunun yanı sıra provokasyon da söz konusudur. Bu açıdan sosyal medyanın Suriyelilere yönelik tepkiyi körüklemek için kullanıldığı görülmektedir. "Suriyeliler şebeke suyuna zehir kattı", "Suriyeliler bir polisi öldürdü" şeklinde sosyal medya üzerinden yayılan şehir efsaneleri, biriken tepkinin kitlese hareketlere dönmesini sağlamıştır. Bu nedenle kentte provokasyona müsait bir ortam olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

b. Şanlıurfa

Şanlıurfa il merkezi ve ilçelerinde kamp dışında yaşayan Suriyelilerin toplam sayısı 150.000 civarındadır. Bunun yanı sıra kamplarda 80.000'e yakın sığınmacı ağırlandırmaktadır. Yüksek rakama rağmen şehirdeki genel durumun diğer illere göre iyi olduğunu söylemek mümkündür. Gerginliğin düşük olması iki nedene bağlanabilir. Birincisi şehir halkı ile misafirler arasındaki akrabalık ilişkileridir. Şanlıurfa nüfusunun önemli kısmını Kürt ve Arap kökenli Türkiye vatandaşları oluşturmak-

tadır. Kente gelen Suriyelilerin büyük bölümü de Kürt ve Arap kökenlidir. Aynı aşiretten Suriyeli aileler Şanlıurfa'daki akrabalarının yanına gelmiştir. Sığınmacılar ile yerel arasında sorun yaşandığında olay büyümeden aşiret kuralları içinde çözülebilmektedir. Akrabalık ilişkisi olmasa dahi kimlik aidiyetine dayalı nedenlerle misafirler daha müsamahalı yaklaşılmaktadır. Bu durumun bir diğer avantajı farklı dil ve kültür sorununun büyük ölçüde aşılmış olmasıdır.

Gerginliği azaltan ikinci faktör sivil toplum kuruluşlarının iyi çalışması ve halkı yönlendirebilmesidir. Sivil toplum girişiminde bulunarak Suriyeliler arasından kanaat önderlerini bir araya getirmiştir. Bu grup da kendi halkını yönlendirme konusunda önemli rol oynamıştır. Kanaat önderleri, yerel kültüre uyum sağlanması, suçta bulaşılması, bir Suriyelinin yapacağı hatanın tüm topluma mal edileceği gibi telkinlerde bulunmuştur. Bu da şehirdeki sığınmacıların tutumlarını olumlu yönde etkilemiştir. Sığınmacıların yarattığı kayda değer bir asayiş sorunundan da bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenlerden ötürü Şanlıurfa'da olay yaşanması ihtimali düşük olarak değerlendirilebilir.

Şehirde gerginliğin düşük olması hiçbir sıkıntı yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Suriyelilerin tamamına yakını alt gelir grubu oluşturmaktadır. Fakir sığınmacıların ucuz işgücü olarak kullanılması ve yerel halkın iş fırsatlarının elinden alınmasının yarattığı tepki Şanlıurfa'da da mevcuttur. Kira artışı sorunu olmakla birlikte diğer illere göre bu etki daha azdır. Bunun nedeni şehirde kira ve konut fiyatlarının eskiden beri yüksek olmasıdır.

Misafirlerin geri dönmeyeceği düşüncesinin güçlenmesi de söylemsel bir tepkinin oluşmasına neden olmaktadır. Şehir için en büyük risk Suriyeli sayısının toplam nüfusun %10'unu geçmiş olmasıdır. Şanlıurfa halkı her şeyden önce artık sayının artmasını istememektedir. Bunun yanında %10 oranının düşürülmesi ve yükün dağıtılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sağlık hizmetlerinde yaşanan sıkıntılar da tepkinin nedenlerindedir.

Şanlıurfa'nın en büyük kaygısının güvenlik olduğu söylenebilir. Suriyeliler arasında istikrarsızlık çıkarmak isteyen gruplar olabileceği endişesi halk genelinde hakimdir. Sınır ili olması nedeniyle bu kaygı doğrudan hissedilmektedir. Şanlıurfa, Suriye ile en uzun sınıra sahip ildir ve sınırın karşı tarafında dost güçler bulunmamaktadır. Akçakale'nin karşısında IŞİD, Suruç'un karşısında PKK'nın uzantısı PYD'nin olması şehrin kendini terör saldırılarına açık hissetmesine neden olmaktadır. Sivil toplum önderlerinin en büyük korkusu herhangi bir asayiş olayı ya da terör saldırısının sığınmacılara karşı nispeten iyi olan havayı çok kolay şekilde değiştirmesi riskidir.

Şanlıurfa'da ortaya çıkan en ciddi sosyal etki ikinci evliliklerin yaygınlaşmasıdır. Bundan dolayı yerel halktan kadınlar rahatsızlık duymaktadır. Bazı erkekler ailesini terk edip Suriyelilerle evlenmektedir. Bu durum aile kurumunun zarar görmesine bağlı sosyal problemleri beraberinde getirmektedir.

Şanlıurfa'nın Suriye ile iş bağlantısının geçmişte de zayıf olması şehrin ekonomik olarak çok fazla etkilenmemesini sağlamıştır. Ancak yine de Suriye'deki istikrarsızlığın şehirdeki yatırım ortamını olumsuz etkilediği söylenebilir. Buna karşın Şanlıurfa iş dünyası sığınmacıların şehirdeki varlığından sıkıntı duymamakta, hatta yerel halkın çalışmak istemediği alanlardaki işgücü açığını kapattıkları belirtilmektedir. Şanlıurfa'ya Suriyelilerin zengin kesiminin gelmediği söylenebilir. Organize Sanayi Bölgesi'nde yaklaşık 2 milyon dolarlık Suriyeli yatırımı olmuştur ancak bunun şehir ekonomisine katkısı marjinaldir. Öte yandan, fabrika yatırımı olmasa da Suriyeliler çok sayıda dükkan açarak ekonomik yaşama entegre olmaktadır. Bunun yanı sıra kampta yaşayanlar şehir ekonomisine katkı sağlamaktadır. Yaklaşık 80.000 kişinin yaşadığı

kampların ihtiyaçları yerel firmalar üzerinden karşılanmaktadır.

c. Kilis

Kilis merkez nüfusu 84.000, il genelindeki nüfus ise 129.000. Ekim 2014 itibarıyla şehir merkezinde yaşayan toplam Suriyeli sayısı 98.000 civarındadır. Bu rakam kayıt altına alınmış olanlardır. Sivil toplum kuruluşlarının tahmini, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin toplamının 120.000'e yakın olduğu yönündedir. Bunun dışında Öncüpınar Konaklama Merkezi'nde 15 bin ve Elbeyli Konaklama Merkezi'nde 24.000 olmak üzere 40.000'e yakın Suriyeli de Kilis içinde kurulmuş kamplarda yaşamaktadır. Sadece şehirde yaşayanlar dikkate alındığında dahi Kilis mevcut nüfusundan daha fazla Suriyeli ağırlamaktadır. Bu açıdan sığınmacıların etkisinin en fazla hissedildiği ve en ağır yük altında olan şehrin Kilis olduğunu söylemek mümkündür. Hatta Kilis halkı Türkiye ile Suriye arasında fiilen oluşturulmuş bir "tampon bölge"de yaşadıkları hissi içindedir.

Kilis'te yerel nüfusun çok büyük çoğunluğunu Türk kökenli vatandaşlar oluşturmaktadır. Buna karşılık şehre yerleşen Suriyelilerin büyük çoğunluğu Arap kökenlidir. Dolayısıyla şehirde farklı dil ve kültüre sahip iki toplumun kısa süre içinde bir arada yaşamak durumunda kalmasının yarattığı sıkıntılar görülmektedir. Kilis'te esasen ticaret ve Hac yolu üzerinde yer alması nedeniyle tarihsel olarak yabancıya karşı olumlu bir bakış söz konusudur. Suriye'deki olayların başlaması ile göçe ilk maruz kalan şehirlerden olan Kilis'te halk Suriyelilere "Ensar-Muhacir" ilişkisi çerçevesinde yaklaşmıştır. Kendi girişimleri ile yardımlar toplanmış, evi olanlar ücretsiz olarak Suriyelileri barındırmıştır. Ancak şehrin ilk baştaki beklentisi Suriye olaylarının bir süre sonra biteceği ve insanların ülkelerine döneceği yönünde olmuştur. Ayrıca zaman içinde sığınmacıların kamplara yerleştirileceği düşüncesi hakim olmuştur. Suriyelilere bakıştaki değişimin ana nedeni, sayının giderek artması, Suriye'deki olayların uzun süreceğinin

ve Suriyelilerin bir daha ülkelerine dönmeyeceklerinin ve kamplara yerleştirilmeyeceklerinin zaman içinde anlaşılması olmuştur. Daha büyük sıkıntı ise sürecin ucu açık olmasının yarattığı belirsizliktir. Böylece halk artık yardımlardan elini çekmiştir.

Kilis, sınıra çok yakın bir şehir olmasının yarattığı sıkıntılar ile de yüzleşmektedir. Suriyeliler arasında her toplumda olduğu gibi suçlular, hapisten çıkmış insanlar olduğu ve şu anda Kilisli bir işadamını kaçırıp Suriye tarafına götürülebilecekleri gibi kaygular hakimdir. Böyle bir durumda yapabilecekleri hiçbir şey olmadığını düşünmektedirler. Şimdiye kadar yerel halka karşı olmasa da fidye amaçlı Suriyelilerin kendi arasında bu tür adam kaçırmalar yaşanmıştır. Dolayısıyla sınırdaki kontrolsüzlüğün yarattığı güvenlik endişesini en yakından hisseden şehir Kilis'tir. Bunun yanı sıra yerel halk şehirlerinin Suriyeli muhaliflerin güvenli bölgesi ve cephe gerisine dönüştüğünü düşünmektedir. Gelen Suriyeliler arasında IŞİD, PKK ya da rejim yanlısı unsurların olabileceği ve her an provokasyona maruz kalabilecekleri endişesi yaygındır. En büyük sıkıntı şehirde provokasyona son derece müsait bir ortamın olmasıdır. Küçük bir kıvılcımın kitlesel tepkiye dönüşebileceği sıkça dile getirilmektedir.

Kilis ekonomik açıdan bakıldığında da Suriye krizinden ciddi anlamda olumsuz etkilenmiştir. Her şeyden önce şehrin Suriye olayları öncesi 30 milyon dolara yaklaşan ihracatı önce 10 milyon dolara düşmüş, ardından toparlanarak 20 milyon dolara çıkmışsa da kriz öncesi rakamların altında kalmıştır. Ancak şehrin ekonomisinin önemli bir kısmının kaçakçılığa dayandığı yönünde yaygın bir algı vardır. Suriye krizi öncesi bir aile Suriye tarafına geçerek arabasına topladığı bazı ürünler ve deposuna doldurduğu benzin ile Kilis'e geri dönmekte ve bu ürünleri satmaktaydı. Bunun gibi küçük çaplı kaçakçılık ile Kilis'te 6.000 ailenin geçimini sağladığı yönünde görüşler mevcuttur. Bu rakamlar toplamda 25.000-30.000 kişinin kaçakçılık sayesinde geçi-

mini sağladığı anlamına gelmektedir. Bu da neredeyse şehir nüfusunun üçte birine denk gelen bir rakamdır. Suriye olayları sonrasında ise kaçakçılığın boyutu inanılmaz düzeyde artmış, ancak bu gelirden sınırdan yer alan birkaç köy yararlanır hale gelmiştir. Şehir merkezindeki 6.000 aile ise gelir kaynaklarından mahrum kalmıştır. Suriyelilerin Kilis'e ekonomik açıdan olumlu katkısı ise sınırlıdır. Sığınmacılar arasında iyi imkanlara sahip olanlar çok az sayıdadır. Kilis'te yatırım için yer alan sadece bir Suriyeli işadamı bulunmaktadır. Dolayısıyla şehirdeki ekonomiye katkıları marjinaldir. Suriyelilerin bir kısmı ilk geldiklerinde bir miktar para getirmiş, ancak bu kısa sürede tükenmiştir.

Kilis'in toplumsal yapısına bakıldığında büyük çoğunluğu Türkmenlerden oluşan homojen bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle Suriyelilerin var olan bir etnik-mezhepsel sorunu derinleştirilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Ancak sorun Kilislilerin kendi şehirlerinde azınlık hissi yaşamaya başlamasıdır. Dolayısıyla Suriyeliler ile yerel halk arasında etnik boyutu da olan bir kutuplaşmanın yaşanmaya başladığı söylenebilir.

Kilis'te bir diğer sıkıntı şehrin altyapısının 80.000 nüfusa göre planlanmış olmasıdır. Mevcut altyapı 200.000 kişi tarafından kullanılmaktadır. Dolayısıyla şehir başta sağlık olmak üzere su temini, çöp toplama, trafik gibi temel belediyeçilik hizmetleri konusunda ağır bir yük altındadır. Belediye, merkezi bütçeden 80.000 nüfusa göre pay alırken 200.000 kişiye hizmet vermek durumundadır. Hastanelerin kapasitesini aşması ve hastanelerde tam bir savaş hastanesi görüntüsünün hakim olması sağlık hizmeti alamamanın ötesinde psikolojik sorunlara yol açmaktadır. Kilis halkı bu açıdan Suriye iç savaşının kendi içine taşıdığı hissine kapılmış durumdadır.

Bu sıkıntılarının yanı sıra dilencilik, trafikte kayıtsız Suriyeli araçların yarattığı hoşnutsuzluk ve sınır ili olması nedeniyle güvenlik endişesi yaşanmaktadır. Kilis'te çok fazla kabul görmeyen çok eşlilik, fuhuş, Suriyeli genç kadınların Türkiyeli erkek-

lerle evlendirilmesi gibi konulara bağlı olarak muhafazakar aile yapısının bozulması gibi toplumsal sorunlar da yaşanmaktadır. Kiraların artması, bozuk yapılaşma, farklı yaşam tarzı ve kültürün yarattığı tepki gibi sorunların hepsi Kilis'te mevcuttur. Tüm bu nedenlerle en riskli şehrin Kilis olduğunu söylemek mümkündür. Bunun işaretleri de yaşanmaktadır. Suriyeliler ile yerel halk arasında yaşanan bazı tartışmalar Suriyelilere yönelik tepkiye dönüşmektedir. Buna karşın Suriyeliler çoğunluk olmasına rağmen azınlık psikolojisi ile toplu şekilde hareket etmektedir.

Kilis küçük ve imkanları sınırlı bir şehir olarak kendi nüfusunun fazla misafirin yarattığı yükü kaldıramayacağını düşünmektedir. Bu açıdan Kilis halkı ve ileri gelenleri, Suriyeliler kalıcı olursa bu yükün sınır illeri üzerinden diğer illere dağıtılması gerektiğine inanmaktadır.

d. Hatay

Suriye krizinden en fazla etkilenen şehirlerin başında Hatay gelmektedir. Hatay Suriyeliler gerçeği ile diğer sınır illeri gibi kriz sonrasında tanışmış değildir. Hatay-Suriye sınırı Suriye iç savaşı öncesinde neredeyse sanal bir niteliğe sahipti. Bunun dışında neredeyse her Hataylı ailenin Suriye tarafında akrabası bulunmaktadır. Dolayısıyla krizin ekonomik ve toplumsal etkilerinin yanı sıra insani boyutu Hatay'da yoğun olarak hissedilmektedir.

Birleşmiş Milletler Ekim 2014 verilerine göre Hatay'da beş kampta 15.404 kişi yaşamını sürdürmektedir. Kamp dışında yaşayanların resmi rakamı ise 60.000 civarındadır. Ancak özellikle Reyhanlı, Antakya merkezinde ve sınıra yakın ilçelerde kayıt dışı yaşayan Suriyeli sığınmacıların eklenmesiyle resmi rakamın en az iki katı Suriyeli olduğu yönünde bir algı mevcuttur.

Hatay'da toplumsal yapıya bakıldığında heterojen bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. Şehir farklı etnik, dinsel ve mezhepsel grupların barış içinde bir arada yaşaması konusunda örnek oluşturacak bir geçmişe sahiptir ve şehir bu özelliği ile

övnülmektedir. Hatay'da genel olarak Türk, Alevi Arap, Sünni Arap, Kürt ve Hıristiyan Arap nüfus yaşamaktadır. Şehrin bu yapısı Suriyeliler meselesini daha hassas bir hale getirmiştir. Hatay'da en büyük kaygı demografik yapının ve farklı gruplar arası dengenin bir taraf lehine bozuluyor olmasıdır. Bu endişe özellikle Alevi kesimde belirgindir.

Diğer taraftan şehirde her kesim yaşanacak her türlü olumsuzluktan ilk ve en çok kendilerinin etkileneneceğinin farkındadır. Suriyeliler üzerinden yerel düzlemdeki ayrışmalar bir kaç kez sokağa yansımıştır. Ancak her kesimden ileri gelenlerin ve resmi makamların krizi iyi yönettiği, olayların büyümesine müsaade edilmediği kanaati yaygındır. Yaşanan olaylar sonrası halk arasında "birlikteliğimizi korumalıyız" bilincinin daha da geliştiği görülmektedir.

Şehre gelen Suriyelilerin etkisiyle bazı sıkıntılar yaşansa da, kitlesel bir tepki -Gezi olayları esnasında Hatay'da yaşananlar bir kenara bırakılırsa- gerçekleşmemiştir. Şehirde 11 Mayıs 2013 tarihinde Reyhanlı'da gerçekleşen terör saldırısından sonra dahi infial yaşanmaması önemlidir. Saldırı sonrası Suriyelilerin gösterilen tepki nedeniyle şehri terk ettikleri söylense de rakamlar ve ilçedeki mevcut durum bunu yansıtmamaktadır. Yerel ve ulusal basında Hatay özelinde yer alan haberlerin provoke edici nitelikte olduğu ve halkı olumsuz algıya yönlendirdiği yönünde tespitler yapılmaktadır. Bu doğrultuda, Suriyeli sığınmacıların sürekli olarak olay çıkardığı, şehirde kullandıkları otel ve restoranlara hesap ödemediği ayrıldıkları yönündeki haberler yerel halkta şikayetlerin artmasına neden olmaktadır.

Suriyeliler ile yerel halk arasında tarihten gelen akrabalık ilişkilerinin olması, toplumsal yapıyı bir anlamda ayakta tutmakta ve kitlesel tepkileri engellemektedir. İlçe merkezlerinde yaşayan Suriyelilerin yaklaşık %20'sinin akrabalarının yanında kaldığı, maddi ve manevi destek aldığı ifade edilmektedir. Ancak Hatay'ın "patlamaya hazır bir bomba" olduğu yönünde görüşler

de dile getirilmektedir. Farklı kesimlerin hem fikir olduğu görüş bir şekilde Suriyeliler kaynaklı bir olay yaşanması halinde bunun önünün alınmayacağı yönündedir. "Birlik içinde bir arada yaşam bozulur mu" endişesi şehrin geneline hakimdir ve bu da frenleyici bir etki yapmaktadır.

Suriye krizinin Hatay şehrine ekonomik etkisi de diğer birçok ile göre çok daha hissedilir düzeydedir. Şehirde hemen herkes krizin en büyük yükünü Hatay'ın çektiğini söylemektedir. Her sektör, Suriye'deki savaştan ilk yıllarda olumsuz etkilendiği dile getirmektedir. Suriye'deki krizin Hatay'a olan ekonomik etkilerini dört ana başlık altında toplamak mümkündür:

Doğrudan ticaret: 2010 yılında 118 milyon dolara yaklaşan Hatay'ın Suriye'ye doğrudan ihracatı 2012 yılında 56 milyon dolara düşmüştür. 2014 yılında bir toparlanma olması beklense de 2011 öncesi rakamları yakalamanın zor olduğu ifade edilmektedir.

Taşımacılık/transit geçişler: 2011 yılı öncesinde İstanbul'dan sonra Türkiye'nin en büyük lojistik firmalarına sahip Hatay'da Suriye üzerinden yapılan taşımacılık önemli bir geçim kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Kriz sonrası yaşanan sıkıntılar 20 Temmuz 2012'de sınırın fiili olarak kapatılması ile zirveye ulaşmıştır. Taşımacılık sektöründe birkaç firma haricinde henüz iflasını açıklayan firma olmamıştır, ancak sınırdaki durumun devam etmesi ve alternatif güzergahların devreye sokulamaması halinde sıkıntının boyutlarının artacağına kesin gözüyle bakılmaktadır.

Sınır ticareti/kayıt dışı ekonomi: Savaş ekonomisi her yerde olduğu gibi Hatay'da da oluşmuştur. Savaş öncesi 500.000-1.000.000 doları bulan sınır kaçakçılığının bazılarının söylediği gibi sınırlanmadığı, sadece gidip gelen malların nitelik ve el değiştirdiği söylenmektedir.

Turizm: Turizme dayalı ticaret büyük oranda tükenmiştir, ancak şehirde yaşayan Suriyelilerin ihtiyaçlarını yerel esnaflardan görmesi dengeleyici bir etki yapmıştır. Ayrıca Suriyelilere yapılan yardımlar da yine

yerel üreticilerden temin edildiğinden ekonomik hareketlilik bir ölçüde devam etmektedir.

Bu alanlara ek olarak krizin bankacılık sektörüne de olumsuz yansımaları olduğu belirtilmektedir. Daha önce Hatay'ın güvenli olarak görülüp Hatay bankalarında mevduat bulunduran Türkiye vatandaşlarının fonlarını başka yerlere yönlendirdikleri ifade edilmektedir. Konut kiralarda artış, satış fiyatlarında ise güvenlik gerekçesi ile düşüş olduğunu söylemek mümkündür. Hatay'a gelenlerin çoğunun ekonomik durumunun yatırım yapmaya elvermediği, ancak pazarlarda sebze-meyve ve satışı, berber veya küçük dükkanlar açtıkları görülmektedir.

Suriyelilerin genelde alt kademelerde çalışma imkanı buldukları ve fırsatları iyi değerlendirdikleri ifade edilmektedir. Kayıt dışı çalışma Hatay'da da söz konusudur. Bu konuda halkın tepkisi çok üst düzeyde değildir, ancak geçici çalışma izni verilmesi durumunda tepki gösterecek bir kesim de mevcuttur. Antakya'da bir iş bulabilmiş olanların çoğunun burada kalıcı olacağı düşünülmektedir. Yerelde Arapça bilen nüfus nedeni ile hem ekonomik, hem toplumsal hayata katılımın daha kolay olduğu görülmektedir.

Asayiş ve güvenlik açısından bakıldığında halkta Suriyeli muhaliflerin Hatay'a gelip gittikleri kanısı hakimdir. Yerelde bu konuda endişelerin ve itirazların yükselmesi ile güvenlik birimlerinin önlemleri sıkılaştırdığı ve artık şehir merkezinde daha az görüldükleri söylene de yarattıkları endişe bitmiş değildir. Birçok kişi sınırdan geçişleri engellenmenin mümkün olmadığını, çalışmak ya da savaşmak için gidiş-gelişlerin olduğunu ifade etmektedir. Savaşta kaçan Suriyelileri koruma ve onlara destek olma duygusu hâkim olsa da "sakallılar veya savaşçılar" denilen kişilerin varlığı rahatsızlık yaratmaktadır.

Bunun yanı sıra Suriyeli sığınmacılar ve yerel halktan kişiler arasında adli vakalar zaman zaman yaşanmaktadır. 2014 Haziran ayına kadar bu vakaların sayısının 200

civarında kaldığı görülmektedir. Bu rakam özellikle şehrin konumu ve demografik yapısı düşünüldüğünde yetkililer tarafından beklenenin altında olarak değerlendirilmektedir. Bu vakalardan bir tanesi yerel halktan bir kişinin öldürülmesi ile sonuçlanmıştır. Bu ve benzeri vakaların yaşanması ve toplumda dedikodu ile yayılması ciddi bir rahatsızlık yaratmıştır.

Akrabalık bağlarının asayişin sağlanmasında etkili olduğu belirtilmektedir. Aile ve akrabalar doğal bir koruma oluşturduğundan hırsızlık ve benzeri suç oranlarının bu gibi durumlarda beklenenin altında kaldığı vurgulanmaktadır. Ancak kadın ve çocuk istismarının Hatay'da yoğun olarak görüldüğüne dair bir algı yaygındır. Bunun yanı sıra ikinci, üçüncü eş olarak gayri resmi evliliklerin sayısında artış yaşandığı düşünülmektedir.

Hatay'da Suriyelilerin yaşam koşulları, ekonomik durumları nedeniyle iyi olmasa da, yerel halk ile uyum sağlama açısından daha iyi bir tablo söz konusudur. Birçok kişi aile ve akrabalık bağları sayesinde daha kolay barınma imkânı elde etmiştir. Şehirde Arapça bilen nüfusun fazla olması ve bu nedenle dil engelinin nispeten az olması olumlu bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Eğitim konusu da bir sorun alanı olmaya devam etmektedir, ancak bu konudaki çabalar hızlandırılmıştır.

e. Adana

Adana, Suriye krizinden nispeten daha az etkilenmiş şehirlerden biridir. Buna rağmen Suriyeliler konusu şehirde önemli gündem maddelerinden biridir. Resmi rakamlara göre Adana'da 40.000 civarında Suriyeli sığınmacı barınmaktadır. Bunların 11,292'si Sarıçam çadır kentinde kalırken kalan nüfus şehir içinde yaşamını devam ettirmektedir. Resmi olmayan verilere göre ise şehirde yaşayan Suriyelilerin sayısı 50.000'i aşmış durumdadır.

Adana genelinde halk temkinli ve önyargılıdır. Suriyeliler kaynaklı bir olumsuzluk yaşanması durumunda kitleselleşme riski taşıyan bir tepki söz konusudur. Buna

karşın vicdani bir engel, gelenlere sempati ve yardımlaşma duygusunun ağır bastığı söylenebilir. Adana'da hem ekonomik hem de toplumsal olarak Suriyelilerin yarattığı etki diğer sınır illeri ile karşılaştırıldığında sınırlı düzeydedir. Ancak yerel halk arasında krizden olumsuz etkilendiğini söyleyenler ve şehirde yaşayan Suriyelilerden şikâyet edenler fazladır. Suriyelilere yönelik şikâyetlerin en temel nedenleri olarak, Adana'da hâlihazırda yüksek olan işsizlik oranının artması ve asayiş ve güvenlik sorununa yol açıyor olmaları gösterilmektedir.

Adana'da toplumsal yapıya etki de sığınmacıların yoğun yaşadığı diğer illere kıyasla az seviyededir. Toplumda endişe dile getiren kesimler olmasına rağmen Suriyeliler üzerinden etnik-mezhepsel temelli bir kutuplaşma henüz yaşanmamaktadır, fakat olumsuzluk yaşanmasından endişe eden kesimler vardır. Özellikle Adana nüfusunun önemli bir kesimini oluşturan Alevi Arap kesim şehre göç eden Suriyelilere karşı temkinli ve rahatsızdır. Bu sebeple sığınmacılar Alevilerin yoğun yaşadığı semtlere yerleşmemektedir. Alevi kesim dışında milliyetçilik üzerinden Suriyelilerin şehirde yaşıyor olmasına itiraz eden kesimler de söz konusudur.

Suriyeli sığınmacılar genellikle dar gelirli kişilerin yaşadığı, imkanların sınırlı olduğu mahallelerde, toplu olarak yaşamaktadır. Henüz gerçekleşmemiş olsa da daha fazla sığınmacının gelmesi durumunda Suriyeli mahallelerinin oluşabileceği ve bu olasılığın yerel halk arasında ciddi bir rahatsızlık yarattığı görülmektedir.

Ekonomik etkiye bakıldığında yerel halk açısından hem mağdur olma ama aynı zamanda suiistimal etme durumu söz konusudur. Halk iş bulmakta zorlandığını, Suriyelilerin gelişi ile bunun daha da zora girdiğini ve daha düşük ücretler teklif edildiğini ifade etmektedir. Diğer taraftan işverenler de kaçak Suriyeli çalıştıran firmaların maliyeti düşürerek haksız rekabet yarattıkları tepkisini dile getirmektedir. Adana'daki Suriyelilerin yerel halkın iş fırsatlarını elinden aldığı şeklinde tepki-

ye yakından bakıldığında farklı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Adana'da ortalama işsizlik oranı yüksektir, ancak birçok alt iş kolunda iş gücü eksikliği de bulunmaktadır. Birçok kişi işsiz kesimin iş beğenmediğini ve sosyal yardım ile yaşamaya alıştığını, Suriyelileri sadece bahane olarak öne sürdüklerine inanmaktadır. Bu kişilere göre Suriyeliler yerel halkın çalışmak istemediği işlerde çalışarak boşluğu doldurmaktadır. Yine de kaçak çalışmanın önüne geçmek için geçici çalışma izni ve benzeri uygulamaların yerel halkı ve işvereni rahatlatacağı söylenmektedir.

Adana'da Suriyeliler tarafından yapılan ciddi bir yatırım söz konusu değildir. Doğrudan ticarete bakıldığında ise Adana'nın 2011 yılında 43 milyon dolar olan Suriye'ye ihracatı 2012 yılında 24 milyon dolar seviyelerine düşmüştür. İlk aşamada yaşanan sıkıntının ardından toparlanma sağlanmış ve ihracatta kriz öncesi rakamların üstüne çıkmıştır.

Asayiş ve güvenlik açısından Adana'da Suriyelilerin yol açtığı ciddi bir soruna rastlanmamaktadır. Ufak çaplı tartışma, kavga yaşanmış ancak bunların yerel halk arasında da yaşanan türden vakalar olduğu belirtilmektedir. Suriyelilerin gerginliğe yol açtığı söylene de bunun somut bir karşılığı yoktur. 2014 yılının ortasına kadar adli soruna yol açan Suriyelilerin sayısı 40 kişi civarında kalmıştır. Adana halkında küçük tepkiler olsa da bu sadece söyleme yansıması durumdadır.

Kadın ve çocuk istismarının en çok küçük yaşta çocukları çalıştırmak olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Adana'da Suriyeli sığınmacılara yönelik eğitim imkanlarının yetersiz olması ve çocukların başı boş kalmaları onları istismara açık bırakmaktadır. Şehir içinde yaşayan eğitim- öğretim yetersiz çocuklara gerekli sosyal ve ekonomik ortam yaratılmadığı takdirde sorunlu bir nesil olarak büyümeleri ve ileride asayiş sorununa yol açmaları muhtemel görülmektedir. Halihazırda çocukların dilenerek yaşamlarını devam ettirmeye çalışması rahatsızlık yaratmaktadır.

Suriyelilerin yaşam koşullarına bakıldığında ise en başta gelen ve acil olan ihtiyacın barınma olduğu görülmektedir. Kamp dışında yaşamını sürdürmeye çalışan sığınmacılar sağlık hizmetleri haricinde kendi başlarına yaşamları sürdürmek durumundadır. Sağlık, Adana'da en sorunsuz alan gibi gözükmemektedir. Kayıt olan Suriyeli sığınmacılar sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilmekte ve yine bedelsiz olarak ilaç alabilmektedir. Hastanelerde bazı illerde olduğu gibi Suriyeliler nedeni ile yığılma veya hizmet kalitesinde azalma olduğu dile getirilmemektedir.

Barınma ve eğitim için ise aynı gözlemde bulunmak zordur. Şehirde yaşayan çoğu Suriyeli yukarıda da belirtildiği gibi mümkün olursa kaçak çalışmaktadır ve ekonomik durumları genelde oldukça kötüdür. Yanında bir miktar para ile gelenler de artık birikimlerini tüketmiş durumdadır. Suriyelilerin çoğu şehrin az gelişmiş mahallelerinde, birkaç aile aynı haneyi paylaşarak sıkıntılı koşullarda yaşamını devam ettirmeye çalışmaktadır. Sivil toplum kurumları ve yerel girişimler ile yardımlar yapıldığı görülmektedir fakat bu yardımlar belirli bir düzen veya koordinasyon çerçevesinde yapılmamaktadır. İhtiyaç göz önüne alındığında yapılan yardım miktarı yetersiz kalmaktadır.

Eğitim konusunda da aynı tespitlerde bulunmak mümkündür. Sığınmacılar arasında eğitime ihtiyaç duyanların oranı oldukça fazladır. Sivil toplum kuruluşlarının gayri resmi tahminlerine göre şehirde yaşayan en az 12.500 eğitim çağında Suriyeli çocuk vardır. Sivil toplumun girişimleri ve Suriyeli bir kişinin açtığı söylenen okulda sadece 3.000 kadar kişiye eğitim verilebilmekte fakat eğitim olanakları son derece sınırlıdır. Dil konusunda ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Arapça eğitimde ise kaliteli eğitmen bulmakta sıkıntı yaşanmaktadır. Bunun en temel sebebi Suriyeli eğitmenlere çok düşük ücretlerin ödeniyor olmasıdır.

Eğitimde diğer bir sorun Suriyeli ailelerin çeşitli güvenlik endişeleri ile çocuklarını okula göndermekte isteksiz olmalarıdır.

Eğitim sağlanan yer Suriyeli ailenin yaşadığı bölgeye uzakta ise gerek ekonomik yetersizlik, gerekse çocuğunu uzağa gönderme korkusu nedeni ile eğitimin tercih edilmediği sıkça dile getirilmektedir. Para kazanma ihtiyacı nedeniyle özellikle erkek çocuklarını eğitime kazandırmanın daha zor olduğu ayrıca belirtilmektedir.

f. Osmaniye

Osmaniye'deki Suriyeli nüfusun Kasım 2014 AFAD verilerine göre 7.597'si Cevdetiye çadır kentinde kalmaktadır. Şehirde yaşayan sığınmacıların sayısı ise resmi rakamlara göre 12.000'dir. Resmi olmayan tahminlere göre ise Kasım 2014 itibarıyla bu sayı en az 20.000'dir. Osmaniye'ye yerleşen Suriyeli nüfusun çoğunluğunun Türkmen bir kısmının da Arap kökenli olduğu ifade edilmektedir.

Osmaniye'ye gelen sığınmacıların göreceli olarak az olması nedeniyle dile getirilen ciddi bir toplumsal rahatsızlık yoktur. Şikâyet dile getirenler olsa da Adana'da olduğu gibi söylemin ötesine geçmiş bir tepkiye rastlanmamaktadır. Gelenlerin çoğunluğunun Türkmen olmasının sorun yaşanmamasında etkili olduğu söylenmektedir. Osmaniye genelinde halk arasında en çok dile getirilen iki endişe Suriye'den gelenlerin sayısının artması ve bu nüfusun farklı etnik kökene sahip olmasıdır. Bir diğer eleştiri başlığı kayıt dışı yapılan evliliklerdir.

Sığınmacıların çoğunluğunun Türkmen olması olumlu yönde etki yapsa da Osmaniye milliyetçi ve muhafazakar kesim dahil şikâyet edenler de bulunmaktadır. Yerelde yardım toplayan kişi ve kurumlar en çok muhafazakar halk kesiminin yardım yaptığını ancak Suriyeli sığınmacılara yardım yapmak isteyenlerin sayısının giderek azaldığını söylemektedirler. Suriyeli sığınmacıların farklı yaşam tarzına sahip oluşu yerelde tepkiyi artıran bir diğer faktördür.

Suriyelilerin yerel halk ile etkileşimi sınırlıdır. Yerel halk sığınmacıların geçici bir süre için şehirde olduğunu düşünmekte ve kalıcı olma ihtimallerine sıcak

yaklaşmamaktadır. Suriyeli sığınmacı sayısının %50 oranında daha artması durumunda toplumda sıkıntılar yaşanmaya başlanacağı sıkça söylenmektedir.

Osmaniye'de ekonomik etki de oldukça sınırlıdır. Suriyelilerin kayıt dışı çalışması Osmaniye'de de söz konusudur. Sığınmacıların çoğunun alt gelir grubuna mensup olanlar olduğu, sadece %2-3 kadarının varlıklı olduğu ifade edilmektedir. Kayıt dışı çalışanların büyük çoğunluğu ise inşaat sektöründe iş bulabilmektedir. Yerelde halkın söylemine göre Suriye'ye gidip çalışıp veya tarlalarını işleyip gelen bir kesim de vardır. Ekonomiye bir etki olarak şehirde ev kiralarının arttığı söylenebilir. Ev kiralarında yaşanan 200-250 TL'lik artış ev sahiplerinde memnuniyet yaratırken, kiracılar bu durumdan hoşnut değildir. Şehirde konut sıkıntısı olduğu, bu konuda çalışma yapılmakta olduğu da ifade edilmiştir.

Asayiş ve güvenlik hususunda, adliye yansıyan vaka sayıca çok az olmakla beraber halk arasında Suriyelilerin asayiş bozduğu yönünde bir söylem oluşmuş durumdadır. 2013 yılında 24 Suriyeli, 2014 yılında ise 36 Suriyeli adli suçlara karışmıştır. Bu vakaların birçoğu adliye intikal etmeden çözülebilmektedir. Güvenlik konusunda Osmaniye'de dile getirilen bir diğer konu ise Suriye'ye savaşmaya gidip gelenler olduğudur. Bu durum halk arasında bir güvenlik açığı olarak görülüp rahatsızlık yaratmaktadır.

Kadın istismarı konusunda sağlıklı bir veriye ulaşmak mümkün değildir. Ancak hemen herkes gayri resmi evliliklerin yapıldığını teyit etmektedir. Osmaniye'de kadınlar başta olmak üzere yerel halk arasında en çok sıkıntı olarak dile getirilen konuların başında Suriyelilerle evlilik meselesi gelmektedir.

Suriyelilerin yaşam koşullarına bakıldığında Osmaniye'nin küçük bir şehir olması nedeni ile yardımlaşma ve koordinasyonun daha etkin olduğu görülmektedir. Ancak barınma ve eğitim sorunu diğer illerde olduğu gibi ön plana çıkmaktadır. Kampta yaşayan 2.000 çocuk eğitim erişimine sa-

hiptir. Kamp dışındakiler için ise aynı durum geçerli değildir. Yeni eğitim vermeye başlayacağı söylenen okulda 12 derslik olacağı, 2.000 kadar çocuğa eğitim sağlanacağı belirtilse de bu sayı yetersizdir.

g. Kahramanmaraş

Kahramanmaraş'ta 17.000 kampta ve 40.000'i şehir merkezinde olmak üzere yaklaşık 57.000 kayıtlı Suriyeli bulunmaktadır. Ancak gerçek sayının 75.000 civarında olduğu düşünülmektedir. Aradaki farkın nedeni Kahramanmaraş kırsalında yaşayan ve kayıt olmayan Suriyelilerdir. Kahramanmaraş'ın nispeten homojen bir toplumsal yapısı vardır ve iç göçe çok az maruz kalmıştır. Şehir halkı muhafazakar ve dışa kapalı bir kültüre sahiptir. Suriyelilere tepkiyi belirleyen en önemli unsur, halkının bir taraftan son derece yardımsever buna karşın kolayca provoke olabilecek bir yapıya sahip olmasıdır. Kahramanmaraş, bir açıdan Suriyelilerle yerel halk arasında sürekli gerginliğin yaşanmadığı bir ildir. Diğer taraftan nispeten sakin ortamda dahi herhangi bir provokasyon ile Suriyelilere karşı kitlesel tepki yaşanması riski söz konusudur. Şehirdeki atmosferi sakinleştiren ve riski azaltan faktör sivil toplum kuruluşlarının şehirde son derece etkili olması, halka önderlik ederek yönlendirmesidir. Ayrıca 1978 Maraş olaylarının bıraktığı acı miras da halk, yetkililer ve sivil toplum kuruluşlarının daha sorumlu ve temkinli davranmasını sağlamaktadır.

2014 Temmuz ayı içinde Suriyelilere karşı baş gösteren tepkinin ardından Kahramanmaraş'ta durumun sakin olduğunu söylemek mümkündür. Esasen gösterilerin şehirde gerginliği azaltıcı etkisi olmuştur. Bunun nedeni yerel halkın tepkisine neden olan konularda iyileşme yaşanmasıdır. Olaylar öncesinde Suriyelilere yönelik tepkinin kaynağını birkaç nedenin oluşturduğu söylenebilir. Kendine has bir yaşam tarzına sahip olan ve muhafazakar bir yapıya sahip şehirde farklı dili konuşan ve farklı yaşam tarzı benimseyen yoğun bir nüfusun bir anda şehre gelmesi

tepkie neden olmuştur. Örneğin şehrin merkezinde yer alan Meydan Parkı günün her saatinde Suriyeliler tarafından kullanılan bir yer haline gelmiştir. Bu ve diğer bazı parklar artık yerel halk tarafından “Suriyeli parkı” olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Bunun yanı sıra parklarda akşam geç saatlere kadar oturulması, çok ses çıkarılması ve yerel halka ters gelen davranış kalıpları içinde olunması Suriyelilere karşı tepkisel bir dil gelişmesine neden olmuştur. Bir diğer neden suç oranının çok düşük olduğu, dilencilerin neredeyse olmadığı şehirde Suriyelilerle birlikte parklarda ve trafikte çok sayıda dilencinin ortaya çıkmasıdır. Temmuz olaylarının ardından Suriyelilerin güvenlik endişesi ile görünürlükleri azalmıştır. Suriyeliler yaşam tarzlarında yereli dikkate alan tavır geliştirmeye başlamıştır. Yerel otoriteler de dilenciligi önlemeye yönelik önlemler almıştır. Bu nedenlerle şehirde mevcut ortamın rahatlamış olduğu ve yeni bir gerginlik ihtimalinin zayıf olduğu söylenebilir.

Buna karşın yerel kanaat önderlerinin en büyük korkusu iç siyasi ya da dış etkiler ile toplumun sinir uçlarına dokunacak bazı eylemlerin gerçekleştirilmesidir. Örneğin Temmuz ayındaki olayların yayılmasında şehir efsanelerinin büyük rol oynadığı ifade edilmektedir. Olayların fitilini ateşleyen “bir polis Suriyeli tarafından öldürüldüğü” yönünde doğru olmayan bir haberdir. Aynı şekilde “hamile bir kadının karnını deşmişler” gibi şehir efsaneleri bir anda tepkinin kitleleşmesine neden olmaktadır. Gaziantep örneğinde görüldüğü üzere Temmuz olaylarında bir provokasyon söz konusudur. Ancak şehrin kültürel dokusu nedeniyle provokasyona uygun bir zemin de mevcuttur. Temmuz olaylarında yer alanların büyük çoğunluğunu 12-20 yaş arası gençlerin oluşturduğu ve bunların kolayca tepki geliştirebildikleri ifade edilmektedir. Kahramanmaraşlıların dile getirdiği bir diğer konu Suriyelilere mağdur olarak şehirlerinde ev sahipliği yapma konusunda sıkıntı olmadığı ancak Suriyelilerin mağduriyet halini zayıflatacak şekilde yerel kültürü dikkate almayan tavır-

lar geliştirmesinin tepki yarattığıdır. Suça bulaşmaları, azınlık psikolojisi ile ortak hareket etmeleri, kültürel alışkanlıklarını yereli dikkate almadan devam ettirmeleri, kavga etmeleri Suriyelilerin mağdur oldukları düşüncesini zayıflatmaktadır. Yerel halkın bu bakışına karşın şehirde Suriyelilerin suça karışma oranları diğer şehirlerdeki gibi çok düşüktür. Bu oran son derece anlaşılabilir bir orandır ancak sorun en küçük bir hatanın dahi tüm Suriyelilere mâl ediliyor olmasıdır.

Kahramanmaraş'ta tepkinin bir diğer boyutu ekonomiktir. Birçok Suriyeli zaman içinde kendi dükkanlarını açmıştır. Bu dükkanlar vergi vermemekte ve diğer esnaf ile aralarında haksız rekabet olmaktadır. Ayrıca bakkal, fırın gibi dükkanların artışı yerel esnafın işlerini de olumsuz etkilemiştir. Bu da yerel esnaf arasında Suriyelilere yönelik tepki gelişmesine neden olmaktadır. Temmuz olaylarında Suriyelilerin işlettiği dükkanlara, Arapça levhalı işyerlerine saldırılar bunun göstergesidir. Temmuz ayındaki olayların çıkışında da esnaf kesimin etkisinin daha fazla olduğu iddia edilmektedir.

Küçük esnafın tepkisine rağmen Kahramanmaraşlı iş dünyasının Suriyelilerin varlığından rahatsız olmadığı söylenebilir. Hatta Suriyeli işgücüne ihtiyaç duydukları söylenebilir. Halk arasında Suriyelilerin iş fırsatlarını ellerinden aldıkları iddiası sıklıkla dile getirilmektedir. Ancak bunun karşılığı olmadığı söylenebilir. Kahramanmaraş'ta işsizlik oranı Türkiye ortalamasının altındadır ve şehirde tarım sektörü ile fabrikalarda çalışacak işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Şehirde yeni bir organize sanayi bölgesi inşa edilmektedir ve burada işgücüne ihtiyaç olacaktır. İş dünyası Suriyelilerin işgücü açığını kapattığını düşünmekte ve işgücü piyasasındaki varlıklarının yasal zemine kavuşturulmasını talep etmektedir. Bu açıdan Suriyelilerin şehir ekonomisine katkı sunduğu söylenebilir. Küçük çaplı da olsa bir diğer katkı az sayıda Suriyelinin yerel firmalar üzerinden yatırım yapmış olmasıdır. Konfeksiyon sektöründe iki firma üre-

tim yapmaktadır ancak bunun genel içindeki payı marjinaldir. Bu firmalarda da tamamen Suriyeliler istihdam edilmektedir.

Kiraların %150 oranında artması, kiralık ev bulunmaması, konut fiyatlarının yükselmesi, kiracı Türk vatandaşlarının evlerden çıkarılıp Suriyelilere kiraya verilmesi gibi ortak etkiler Kahramanmaraş'ta da söz konusudur. Suriyelilerin şehirde sosyal ve güvenlikle ilgili konular açısından diğer şehirlere oranla daha az sıkıntı yarattığı söylenebilir. Suç oranlarında ciddi bir artış olmamıştır. Şehrin kültürel yapısı nedeniyle ikinci evlilik, küçük yaşta kızlarla evlenme, boşanmalar gibi etkiler ciddi boyutta değildir. Şehrin demografik yapısının nispeten homojen olması etnik-mezhepsel kutuplaşma doğmasına engel olmuştur. Ancak uzun vadede homojen toplumsal yapıya nüfusun yaklaşık %10'u kadar yeni bir Arap nüfusun eklenmesi sıkıntı yaratabilir. Bundan dolayı Suriyelilerin varlığından rahatsız olmayan hatta gerekli bulan iş dünyası dahi yeni göçlerin olmaması yönünde bir görüşe sahiptir.

h. Mersin

Mersin 1990'lı yıllarda yaşanan Körfez Savaşı ve Güneydoğu Anadolu'da koşullar nedeniyle iç göçe maruz kalmış şehirlerden biridir. Bu sebeple şehre kendi deyimleri ile “yabancıların” gelmesi ilk defa karşılaşılan bir durum değildir. Mersin'in sürekli artan nüfusu bazıları tarafından olumlu olarak değerlendirilse de şehirde gündelik yaşama dair birçok sıkıntı dile getirilmektedir. Bu şikâyetlerin başında, Mersin'e yıllardır devam eden ve Suriye krizi ile yoğunlaşan göç ile şehir nüfusunun artması buna karşın gerekli alt yapı ve hizmetlerin nüfus artışına paralel olarak gelişmemesi gelmektedir.

Mersin'de Kasım 2014 itibari ile resmi rakamlara göre 58.800 Suriyeli yaşamaktadır. Bu nüfusun 41.801'i ikamet ve tanıtım belgelerini almış veya almak üzere beklemektedir. Ancak resmi olmayan Suriyeli nüfusun 200.000'i bulunduğu birçok kişi tarafından dile getirilmektedir. Gelenlerin

çoğunluğunun Sünni Arap, Türkmen ve Kürt kökenli oldukları ifade edilmektedir.

Yerel halk Suriyeli nüfusun toplum yaşamına etkisini olumsuz olarak değerlendirmekte ve “kontROLSÜZ YAŞAMA ALANI” bulmalarından endişe ederek şikâyetler dile getirmektedir. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları diğer sınır illerinde varlıklı Suriyelilerin Mersin'i tercih ettiği, bu sebeple Mersin'de koşulların çok daha iyi olduğu düşünülmektedir. Bu tespit bir açıdan doğrudur. Gerçekten Mersin'de kriz sonrasında çok sayıda Suriyeli yatırımı gerçekleştirmiştir. Diğer taraftan zengin Suriyeli sayısı büyük rakamın içinde az bir oran teşkil etmektedir. Bu nedenle Mersin'de de koşulların çok olumlu olduğunu söylemek mümkün değildir. Mersin'de iç göçten ve yatırım yapılmamasından şikâyet eden halkın itirazları Suriyelilerin gelişi ile iyice artmış görünmektedir. Görüşülen kişilerin çoğu sosyal hayattan trafığe kadar Suriyelilerin şehirde olumsuzluk yarattıklarını savunmaktadır. Suriyelilerin kendi kültürlerini yaşatmaya çalıştıkları, toplu olarak yaşadıkları yerel halk tarafından sıkça ifade edilmekte ve rahatsızlık yarattığı söylenmektedir. Bazı ifadelerle göre Suriyeli gençlerin toplu olarak sosyal ortamlarda bulunmaları yerel ailelerde kaygıya yol açmaktadır.

Ekonomik açıdan bakıldığında Mersin'in Suriye krizini fırsata dönüştürme konusunda öne çıktığını söylemek mümkündür. Daha önce değinildiği gibi Suriye'den ekonomik koşulları görece olarak iyi olanların Mersin'i tercih ettiği, şehirde Suriyeliler tarafından yapılan yatırımlara bakarak da görmek mümkündür. Mersin'de faaliyet gösteren Suriye menşeli firma sayısı 2009'da 25 iken 2014'te 279'a yükselmiştir. Oransal olarak bakıldığında Mersin'de faaliyette bulunan firmalar içinde Suriyelilerin payı 2009 yılında %6,3 iken 2014 itibarıyla bu pay %31,2 gibi yüksek bir rakama çıkmıştır.

Açılan firma sayısındaki görülen olumlu etkiyi Mersin-Suriye ticaretinde de görmek mümkündür. Son 5 yıllık dönemde

Mersin ile Suriye arasındaki ticari ilişkiler değerlendirildiğinde 2010 ve 2011 yıllarında ticaret hacminde azalma, 2012 yılında toparlanma ve 2013 yılına gelindiğinde ciddi bir artış yaşandığı görülmektedir. Kriz öncesi 2010 yılında Mersin'in Suriye'ye ihracatı 19 milyon dolar iken bu rakam 2013 yılında 75 milyon dolara yaklaşmıştır. 2013 yılında bir önceki yıla göre ihracatta %331'lik artış kaydedilerek son beş yılın en yüksek ihracat seviyesine ulaşılmıştır. 2014 yılında ihracatın aynı şekilde devam ettiği ifade edilmektedir.

Suriyeli yatırımları ve ihracat artışının özellikle Mersin'de görülmesinin sebebi Lazkiye ve Mersin arasında geçmişten gelen akrabalık bağlarının bulunması ve kriz öncesinde Şam, Halep ve Lazkiye'de çok fazla tanıtım faaliyetinin yapılmış olması gösterilmektedir. Suriye krizi sonrası Mersin'e yerleşen tüccarların eski bağlantıları üzerinden Suriye ile ticarete devam ettikleri görülmektedir. Özellikle krizde ihtiyaç duyulan gıda ve acil tüketim gereksinimlerinin Suriye'de iş yapmış kişiler üzerinden kolaylıkla gönderilebildiği söylenmektedir. Bu ticaret Mersin'in ihracat rakamlarına olumlu olarak yansımıştır.

Ancak rakamlarda görülen bu olumlu tablonun halka yansıdığını söylemek oldukça zordur. Diğer illerin çoğunda olduğu gibi orta ve küçük ölçekli işletmeler Suriyeli sığınmacıları piyasa ücretlerinden daha düşüğe, kaçak olarak çalıştırmaktadır. Buna ek olarak Suriyelilerin yerli esnafın alışveriş yapmaması diğer bir şikayet konusudur. Krizin ilk yılında gelenlerin ekonomik olarak hareketlilik yarattığı ve yerel halkın bunu olumlu karşıladığı ancak zaman içinde olumlu katkı ve alının azaldığı görülmektedir. Bunun sebepleri arasında Suriyelilerin başta yüksek olan alım güçlerinin düşmesi, Suriyelilerin kendi işletmelerini açması ile ihtiyaçlarını buralardan karşılamaya başlamaları gösterilmektedir. Bu esnafın çoğunun kayıtsız olarak faaliyet gösteriyor olması yerelde ciddi bir rahatsızlık konusu olarak ön plana çıkmaktadır.

Mersin'de işsizliğin artmasına Suriyelilerin sebep olduğu söylene de, bu durumu net olarak ölçmek mümkün değildir. Kaçak olarak çalışan kişilerin sadece ekonomik olarak değil toplumsal barışa zarar vermek ve bazı vakalara sebep olmak gibi olumsuz yan etkileri olduğu da yine sıklıkla dile getirilmektedir. Asayiş ve güvenlik açısından rakamlara bakıldığında şehirde yaşayan nüfusa oranla suça karışanların sayısının dile getirildiği kadar çok olmadığı görülmektedir. Temmuz 2014'e kadar suça karışanların sayısı 519 olarak verilmektedir. Trafikte dolaşan Suriye plakalı araçların denetimsiz olması, muayenelerinin yapılmaması ve herhangi bir kaza oluşması halinde herhangi bir sorumluluklarının olmaması yoğun şikayet konusudur. Kadın ve çocuk istismarı Suriyeli nüfus ilk geldiğinde gözükmesine de son zamanlarda kadın suiistimali, çeteleşme, hırsızlık ve uyuşturucu ve benzeri faaliyetlerin arttığı söylenmektedir. Yerli halkın bu konuda tedirgin olduğu gözlemlenmektedir. Mersin'de radikal grupların şehirde varlığına ilişkin ortaya atılan iddialar bir diğer güvenlik endişesidir. Yeterli kontrollerin yapılmadığı ve şehirde bu yönde güvenlik açıklarının olduğu düşüncesi yerel halkı tedirgin etmektedir.

Mersin'de Suriyelilerin yaşam koşullarına bakıldığında ise diğer illere oranla daha iyi bir tablo ile karşılaşmaktadır. Buna rağmen barınma, beslenme ve eğitim gibi temel ihtiyaçları karşılama konusunda sıkıntılar görülmektedir. Yardımlar sivil toplum tarafından organize edilmekte ancak düzenli ve yeterli seviyede yardım yapılamamaktadır. Yerelde ifade edilen sayılara göre Mersin genelinde Suriyelilerin beş okulu bulunmakta ve 4.484 öğrenci burada eğitim almaktadır. Yine şehir genelinde 1.000 civarı öğrencinin Milli Eğitim Bakanlığı okullarında eğitim aldığı belirtilmektedir. Sağlık hizmeti Mersin'deki en sorunsuz alanlardan biridir. Kayıt olan Suriye vatandaşları sağlık hizmeti ve ilaç alımını ücretsiz olarak gerçekleştirebilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'deki Suriyeliler konusu sosyal, siyasal ve ekonomik boyutu olan bir uyum sorunu ve güvenlik meselesine dönüşmüştür. Dolayısıyla sığınmacıların sadece temel ihtiyaçlarını karşılamaya dayalı bir politikanın sürdürülemez olduğu kabul edilmektedir ve ilgili kurumların son dönemdeki çalışmaları bu yönde şekillenmektedir. AFAD koordinasyonunda kamplar son derece iyi planlanmış ve dünyaya örnek olacak bir çalışma yürütülmüştür. Buna karşın kamp dışı yaşam koşulları, doğal olarak, çoğu durumda bu standartları yakalayamamakta ve çok farklı sorunları beraberinde getirmektedir. Toplumsal uyuma yönelik politika arayışlarının hızlandığı düşünüldüğünde, aşağıdaki tespitlerin bu çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir;

1. Her şeyden önce Suriyelilerin orta ve uzun vadede Türkiye'de kalma ihtimalleri ve oranları konusunda gerçekçi tespitler yapılması gerekmektedir. Bu projeksiyonlar, Suriyelilere dönük hangi adımların atılacağı konusunda belirleyici olacaktır. Bu çalışma Suriyelilerin uzun süre Türkiye'de kalacağı ve önemli bir kısmının Suriye'de güvenlik durumu iyileşse dahi Türkiye'de yaşamaya devam edeceğini göstermektedir. Eğer Suriyeli misafirler artık Türkiye'nin bir gerçeği ise, bunun olumsuz etkilerini azaltacak, olumlu etkilerini daha fazla hayata geçirecek önlemler üzerinde durulmalıdır.

2. Suriyeli sığınmacıların kalıcı olduğu varsayımından hareket edilecekse, yerel halkın tepkisini önlemeyi de içeren geniş kapsamlı Suriyeli mülteci politikasının hayata geçirilmesi elzemdir. Suriyeliler konusu bir sosyal uyum sorunu olarak ele alınmalı ve çalışma hayatı, eğitim, barınma, sağlık, beledi-

ye hizmetleri, toplumun alıştırılması gibi alanları düzenleyecek bütüncül bir politika uygulanmalıdır.

3. Entegrasyon süreci başarılı yönetilmesi durumunda uzun vadede toplumsal zenginliğe, çok kültürlü yapının gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca komşu ülke halkları arasında toplumsal bağ güçlenerek uzun vadede daha fazla siyasal ve ekonomik işbirliği imkanlarına zemin hazırlanacaktır.

Bu genel tespitler ışığında aşağıdaki önerilerin hayata geçirilmesi faydalı olabilir. Şüphesiz bu önerilere birçok ekleme yapılabilir:

- *Suriyelilerin kayıt altına alınması*: Yerel halk arasında Suriyelilerin yaptırma maruz kalmadan suç işleyebildiği şeklinde bir algı oluşturmuştur. Örneğin Suriyeli plakalı araçların kaza yaptığı zaman çekip gittikleri ve hiçbir yere şikayet yapılamadığı sıklıkla dile getirilmektedir. Aynı şekilde Suriyelilerin suç işledikten sonra yaptırma maruz kalmadan Suriye'ye gidip tekrar geri gelebildikleri şeklinde doğru ya da yanlış bir inanış hakimdir. Bu durum insanlarda güvenlik kaygısı yaratmaktadır. Suriyelilerin kayıt altına alınması bu açıdan son derece önemlidir. Kayıt altına alma AFAD ve Emniyet Müdürlüğü tarafından sürdürülmektedir. Ancak halen sığınmacıların dikkate değer bir kısmının kayıt altında alınmadığı görülmüştür. Bunun bir nedeni sürecin nispeten yeni başlamış olmasıdır. Ancak diğer bir neden kırsalda yaşayan Suriyelilerin kayıt sürecinden ve kayıt altına alınmanın sağladığı faydalardan habersiz olmasıdır. Bu nedenle bu bölgelerde yaşayanlara yönelik bilgilendirme yapılması ve gezici kayıt merkezlerinin oluşturulması fayda

sağlayacaktır. Aynı doğrultuda Suriyeli plakalı araçlar için kayıt sistemi oluşturulması tepkileri önleyecektir.

- **Sağlık ve eğitimde ek kapasite inşası:** Yeni hastane inşa edilmesi ya da mevcutların kapasitesinin artırılması sağlık hizmetleri üzerinde oluşan yükü hafifletecektir. Bunun yanı sıra yeterli sayıda sağlık çalışanının görevlendirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan Suriyeli doktorların çalışmasının önü açılarak çok yönlü bir fayda sağlanabilir. Örneğin bu doktorların Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı semtlerde bulunan birinci basamak sağlık kurumlarında çalıştırılması hem Suriyelilere sağlık hizmeti verilmesi sürecini kolaylaştıracak hem de mevcut sağlık sistemimiz üzerindeki baskıyı azaltacaktır.

Sosyal problemlerin önlenmesi açısından en önemli konu eğitim meselesidir. Eğitimden yoksun bir 'kayıp neslin' düşük gelir ve dışlanmışlık duygusu ile beraber ciddi sosyal problemlere yol açacağı öngörülebilir. Eğitim sayesinde uyum sorunu aşılanacak, ülke sosyal ve ekonomik yaşamına katkı sunan bir nesil yetişecektir. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların yol açtığı krizin fırsatı dönüştürülmesi için eğitim en önemli konudur. Üniversite eğitimi açısından önemli adımlar atılmıştır. Lise diploması olan ya da Suriye'de üniversitede okuyan gençlere sınava girmeden ve ücretsiz olarak Türkiye'deki üniversitelerde okuma imkanı verilmiştir. Bunun yanı sıra Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nca belli sayıdaki Suriyeli gence, belirlenen üniversitelerde eğitim, devlet yurtlarında barınma ve aylık burs ödemesi imkanı verilmiştir. İlk ve orta öğretim için ise iki tercihten biri seçilerek yola devam edilebilir. Birincisi, Suriyelilerle Türkiye vatandaşlarının birlikte karma eğitim alacağı bir sisteme geçmesidir. Bu durumda ilkokula başlayan öğrenciler birinci sınıftan itibaren birlikte okuyabilir. Yüksek sınıflarda bir yıllık Türkçe hazırlık almak şartıyla yine yerel öğrenciler ile birlikte eğitim alınabilir. Bu tercihin avantajı Suriyelilerin Türkçe

öğreniminin kolaylaşması, neredeyse tüm çocuklar ve gençlerin eğitim alma imkanına sahip olmasıdır. Ancak bu durumda mevcut eğitim kapasitesi üzerine sınır illerinde yaklaşık %15'lik bir yük binmiş olacaktır. Son yıllarda eğitimde kaliteyi artırmak adına yapılan çalışmalar neticesinde derslik başına düşen öğrenci sayısı ortalama 29'a gerilemiştir. Suriyelilerin sisteme dahil olması bu sayıyı artıracaktır. Bu da yerel halk arasında tepkiye neden olabilir. Dolayısıyla yeni okullar yapılması, daha fazla öğretmen istihdam edilmesi ve diğer ek maliyetlerin devlet tarafından karşılanması gerekecektir. Bir diğer risk okul içinde Türkiyeli ve Suriyeli öğrenciler arasında ayırım oluşmasıdır. Yine bir başka sonuç Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı olma ihtimalinin artacak olmasıdır. İkinci tercih, sadece Suriyelilere özel eğitim imkanı sunulmasıdır. Bu durumda yeni birçok okulun inşa edilmesi, Suriye müfredatının yanında Türkçe eğitimin verilmesi ve Arap öğretmenlerin yetiştirilmesi gibi sorunlar ile baş edilmesi gerekecektir. Ayrıca Suriye müfredatının da Türk müfredatına uyarlanması gerekmektedir.

- **Çalışma izni:** Suriyelilere geçici çalışma izni verilmesi neredeyse tüm sınır illerinde iş dünyasının ortak talebidir. İş dünyası, yerel halkın tepkisini önlemek açısından firmalara belirli bir oranda (%10) sığınmacı çalıştırma hakkı tanınmasını önermektedir. Özellikle Gaziantep, Kahramanmaraş ve Şanlıurfa'da işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Yabancı statüleri baki kalmak şartıyla sığınmacılara çalışma izni verilmesi kayıt dışı şekilde ucuz işgücü olarak çalıştırılmalarından kaynaklanan sorunları engelleyecektir. Bunun yanı sıra Türk işçi ile Suriyeli arasındaki haksız rekabet ortadan kalkacaktır. Zira sığınmacılar ile Türk vatandaşları arasında firmaların vergi ödememesi nedeniyle Suriyeli lehine bir durum söz konusudur. Bunun yanı sıra devletin Suriyelilerin kaçak çalışmasından kaynaklanan vergi kaybı

ortadan kalkacaktır. Ayrıca toplumsal düzeyde Suriyelilerin uyum süreci hızlanacaktır. Bunun yanı sıra Suriyelilerin kaçak işyeri açmasının önlenmesi yerel ile Suriyeli esnaf arasındaki gerginliği sona erdirecektir. Kahramanmaraş ve Gaziantep'te Temmuz ayında yaşanan olaylarda yerel esnafın tepkisinin etkili olduğu görülmüştür. (Raporun yazıldığı tarihlerde İçişleri Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı çalışma izni için çalışma yürütmekteydi ve bu konuda bir Bakanlar Kurulu kararı yayınlanacağı açıklanmıştı.)

- *Yerel otoritelere inisiyatif verilmesi ve yerel ile merkez arasında koordinasyon sağlanması:* Suriyeliler meselesi ile mücadele konusunda gözlemlenen en büyük eksiklik merkezi otorite ile yerel otoriteler arasında koordinasyon eksikliğidir. Esasen sahadaki durumu en iyi bilen ve yapılması gerekenleri tespit eden yerel otoritelerdir. Buna karşın farklı nedenlerle yerel otoriteler merkezden emir almadıkça risk alma konusunda çekinceli davranmaktadır. Suriyeliler konusunda atılacak adımlarda sorunları daha iyi bilen yerel otoritelere inisiyatif verilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca yerel sivil toplum kuruluşları da sorunu hem yerel halk hem de sığınmacıların bakış açısından en iyi bilen kesimdir. Bunların da görüşünün alınarak her şehrin koşullarına uygun çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve uygulanması faydalı olacaktır. Bunun yanı sıra çok boyutlu bir sorun halini alan Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yükün farklı kamu kurumları üzerine dağıtılması gereklidir. Bu açıdan, Suriyeliler ile ilgili Koordinatör Valiliği ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmuş olması önemlidir.
- *Belediye hizmetleri için ek kapasite inşası ve bütçe verilmesi:* Suriyelileri yoğun olarak ağırlayan şehirler belediye hizmetleri açısından yaklaşık %10'luk bir ek yükün altına girmiştir. Bu nedenle her şeyden önce şehirlerdeki altyapının güçlendirilmesi, yeni çalışanların istihdam edilmesi gerekmektedir. Şehirler

merkez bütçeden nüfusları oranında pay almaktadır. Ancak fiili olarak nüfus kritik seviyede artmıştır. Dolayısıyla belediye bütçelerinde gerekli ayarlamaların yapılması bir seçenek olarak ele alınmalıdır. Suriyeli sığınmacıları ağırlayan belediyelere aktarılacak ekstra kaynağın yaratabileceği sıkıntı sığınmacıları ağırlamayan şehirlerin bütçelerinden kısıntı yapılacak olması ve bunun yaratacağı muhtemel tepkidir.

- *Sınır illerinde Suriyeli kanaat önderleri grupları oluşturulması:* Suriyeliler ile yaşanan sıkıntıların önemli bir kısmı farklı yaşam tarzından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan Suriyelilere yerel kültüre uyum sağlamaları konusunda telkinde bulunulması önem taşımaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve yerel otoriteler Türk vatandaşlarını yönlendirmek konusunda önemli roller oynamaktadır. Ancak sığınmacıların yönlendirilmesi açısından eksiklik söz konusudur. Suriyeli misafirlerin elit kesimi arasından kanaat önderi grubu oluşturulursa bu boşluk kapatılacaktır. Bu noktada hatırlamakta fayda olabilecek bir uygulama AFAD tarafından kurulan kamplarda Suriyelilerin kamp idaresine ve sorunların çözümüne katılmalarını temin edecek mekanizmaların kurulmuş olmasıdır. Benzeri tecrübelerden hareketle geliştirilecek tecrübeler kamp dışında, yerel halkla iç içe yaşayan sığınmacıların karşılaştıkları sorunları çözmek ve toplumsal gerilimi azaltmakta faydalı olacaktır.
- *Arapça broşür ve internet sayfası:* Suriyeliler sosyal yaşamda davranış kalıpları, kamu kurumları ile ilişki kurma, temel hizmetlere ulaşma gibi konularda sıkıntı yaşamaktadır. Farklı konularda bilgilendirici Arapça broşürlerin hazırlanması, internet sayfalarının açılması veya sivil toplum örgütleriyle birlikte yürütülecek farkındalık programları bu sorunun çözümüne katkı sağlayabilir. Bu türden uygulamalarla yerel kültüre nasıl uyum sağlayacakları, nelere dikkat etmeleri gerektiği, işlerini halletmek için nere-

ye, ne zaman ve nasıl başvuracağı gibi konularda bilgilendirme yapılabilir.

- *Yeni imar alanları açılması:* Konut fiyatlarının artması, kiralık ev bulunamaması, kiralardan aşırı yükselmesi gibi sorunlarla baş edebilmek için yoğun Suriyeli sığınmacı ağırlayan şehirlerde yeni imar yerleri açılması gerekmektedir.
- *Uluslararası yardım:* Sığınmacıların önemli bir kısmının üçüncü ülkeye göç arzusu dikkate alındığında sorunun uluslararası boyutu daha net şekilde anlaşılacaktır. BMMYK başta olmak üzere uluslararası kuruluşlar ve Batılı ülkelerin Suriyeliler konusunda daha fazla yardımcı olması zorunluluk haline gelmiştir. Bu kesimlerin, Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade eğitim ve sağlık konularında projeler gerçekleştirilmesi sorunun çözümüne büyük katkı sağlayacaktır.
- *Sınır kontrollerinin artırılması:* Sınır illerindeki tepkinin önemli nedenlerinden biri halkın kendini terör saldırılarına açık hissetmesidir. Yerel halk kontrolsüz geçiş nedeniyle Suriyelilerin kim olduklarından emin olamadıklarını düşünmektedir. Bu da güvenlik kaygısı yaratmaktadır. Sınırdaki denetimsiz geçişlerin engellenmesi için var olan çabaların artırılması ve mümkünse sınırdaki kayıt işlemlerinin yapılması söz konusu kaygıyı hafifletecektir.
- *Türkiye kamuoyunun Suriyelilere alıştırılması:* Sınır illerinde yaşayan halkın rahatlatılması gerekmektedir. Yetkililer öncelikli olarak yerel halka, Suriyeli sığınmacıları daha uzun süre misafir edeceğimizi anlatmalıdır. Birlikte yaşama kültürünün nasıl sağlanacağı, Suriyelinin neden geldiği gibi konularda telkinde bulunulması gerekmektedir. Bu süreçte sivil toplum önemli rol oynayabilir, çünkü halk üzerinde etkileri vardır. Sivil toplum ilk dönemde “Muhacir-Ensar” düşüncesini işleyerek yerel halkın Suriyelilere olumlu bakması ve yardımcı olmasını sağlamıştır. Şimdi de uyum sürecinde sivil toplum kuruluşları etkili rol oynayabilir. Aynı doğrultuda

yerel medya da halk üzerinde son derece etkilidir ve halkın bilinçlendirilmesi açısından faydalanılabilir.

- *Suriyeli algısının düzeltilmesi:* Suriyelilerin çok büyük çoğunluğu kırsal kesimden gelmektedir. Bu da Suriyelilere yönelik bakışı olumsuz etkilemektedir. Yine benzer şekilde sokakta dilenen Suriyeliler görüntüsü maalesef Türkiye toplumunun genelinde Suriyeli algısını şekillendirmiştir. Bu algıyı değiştirmek için Suriyelilerin içindeki farklılıkları, onların yaşamlarının değişik kesitlerini gösteren sanatsal-sosyal faaliyetler düzenlenebilir veya ekonomik, sosyal ve kültürel katkıların da öne çıkaracak çalışmalar ve veriler topluma paylaşılabılır.
- *Sınır illeri üzerindeki yükün dağıtılması:* Suriyelilere tepkinin nedenlerinden biri de yükün sınırlı sayıdaki şehir üzerine yüklenmesidir. Zaten kısıtlı kaynaklara sahip şehirler Suriyelilerin yarattığı sosyo-ekonomik etkilerle baş etmek durumunda bırakılmaktadır. Bu nedenle Suriyelilerin Türkiye geneline daha dengeli dağılımlarının yapılması sorunun çözümüne katkı sağlayabilir.
- *Suriyeli nitelikli insan gücünün Türkiye’de kalışının teşvik edilmesi:* Göçmenler arasından ekonomik elitlerin çıkması uyum sorununun aşılması açısından kritik öneme sahiptir. Bu açıdan Gaziantep çarpıcı bir örnektir. Yoğun bir iç göçe maruz kalan şehir, insanları üretime kanaliz ederek, şehir yönetimine entegre ederek sosyal uyum sorununu aşmıştır. Aynı süreç Suriyeliler açısından da örnek olabilir. Suriyeli işadamlarının önünün açılması bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Böylece hem ekonomiye hem de göçmenlerin uyum sürecine katkı sağlanabilir. Türkiye açısından bir diğer sorun nitelikli Suriyeli işgücünün Batı’ya gitmesi Türkiye’de ise niteliksiz ve düşük eğitimli iş gücünün kalıyor olmasıdır. Sığınmacılar arasında çok sayıda doktor, avukat, öğretmen, akademisyen, mühendis bulunmaktadır. Bu kişilerin kendi işlerini yapamamaktadır. Çoğu ya ülke-

yi terk etmekte ya da niteliksiz işlerde çalışarak hayatlarını kazanmaktadır. Bu kesimden öncelikle Suriyeliler arasından kanaat önderleri grubu oluşturmak için yararlanılabilir. İkinci olarak çalışmalarının önu açılarak nitelikli işgücü ihtiyacı karşılanabilir. Üçüncüsü Suriyelilerin üretime katılması sağlanabilir. Bu kişilerin istihdamı kamu kuruluşları ile ilişkilerinde sıkıntı yaşayan Suriyelilerin işlerinin kolaylaşmasını da sağlayacaktır.

- *Suriyeli sığınmacılar meselesinin siyasi tartışmalardan bağımsız şekilde ele alınması:* Suriyeli sığınmacılara ilişkin tartışmalar siyasi boyut kazanmış durumdadır. Suriyeliler konusunda dikkat çekme görevi olanlar suçlamaya maruz kalabilmektedir. Tersine şekilde hiçbir Suriyeli ile karşılaşmayan insanlar dahi sırf siyasi nedenlerle Suriyelilere tepki gösterebilmektedir. Türk toplumundaki Suriyelilere yönelik tepki siyasal tartışmalardan bağımsız olarak sosyolojik gerçekler üzerinden tartışılıp objektif şekilde ortaya konmalı ve bu tespitler üzerinden hareket ederek çözüm önerileri geliştirilmelidir. Bunun yanı sıra olayların provokasyona indirgenerek açıklanması daha büyük sıkıntıların yaşanmasına neden olabilir. Yaşanan olaylarda provokasyon unsuru tespit edilmiştir. Ancak buna son derece müsait bir ortamın olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Kitlesele eylemler sınırlı kesimler tarafından gerçekleştirilmiştir. Ancak olaylar şehirlerdeki genel havayı olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla olaylar provokasyon ve sınırlı bir grubun kıskırtması şeklinde geçiştirilmeden derinlemesine bir sosyolojik analize tabi tutulmalıdır.
- *Suriyelilerin demografik yapısındaki değişim ve olası göç hareketleri hakkında veri tabanı oluşturulması:* Suriyelilerin gelecekte demografik yapılarındaki değişimleri, tersine göç ya da üçüncü ülkelere göç gibi eğilimleri, eğitim, sağlık ve sosyal gelişimlerinin takip edilmesi olası sorunlarla baş edilmesi için önem taşımaktadır. Bu kapsamda farklı senaryolar üzerinden 5-7 yıllık orta vadeli ve 20-25 yıllık pers-

pektif planlar hazırlanabilir ve bunların bir yıllık uygulama dilimleri içinde takip edilmesi sağlanabilir. Suriyeliler konusunda bu tarz bir veri tabanına sahip olunması, planlama konusunda objektif veriler üzerinden hareket edilmesi imkanı sunacaktır.

- *Dilenciliğin önlenmesi:* Suriyeliler ile birlikte dilencilik ciddi boyutta yaygınlaşmıştır. Bu durum insanlarda rahatsızlığın ötesinde güvenlik endişesi yaratmaktadır. Trafikte, sokaklarda, parklarda Suriyeli dilencilerin yoğun bir şekilde öne çıkması gasp, kapkaç, hırsızlık olabileceği yönünde endişeye neden olmaktadır. Ayrıca dilencilik meselesi Suriyelilere yönelik algıyı da olumsuz etkilemektedir. Bu konuda yerel otoritelerin önlem alması etkili olacaktır. Kahramanmaraş'ta Temmuz olaylarının ardından dilencilerin toplanarak kamplara taşınması şehirde rahatlatma yaratmıştır.
- *Kadın ve çocuk istismarının önlenmesi:* Türkiye toplumunda Suriyeliler hakkında olumsuz kanaatin oluşmasında aile yaşamına olumsuz etkiler ve kadın ve çocuk istismarının etkisi oldukça fazladır. Söz konusu istismar aynı zamanda Suriyeli sığınmacılar için de ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Yerel kanaat önderlerinin bu konuda özendirme önleyici ve bilinçlendirici çalışmalar yapmasının yanı sıra yerelde bu konulara gecikmeden müdahale edebilecek birimlerin oluşturulması sorunu tamamen çözmese de istismarı azaltacaktır. Ayrıca her türlü istismara yerelde güvenlik ve adli birimler tarafından göz yumulmaması istismar etmek isteyenlere karşı caydırıcı olacaktır. Zor durumda olan kadınlara yönelik sığınma evleri açılması veya mevcut sığınma evlerinden yararlandırılmaları geçici olmakla birlikte akut soruna çözüm bulmak adına bir adım olarak düşünülebilir.
- *Olası asayiş sorunlarına etkin çözüm geliştirilmesi:* Türkiye'deki çok yüksek Suriyeli sayısına rağmen sınır illerinde sığınmacı kaynaklı ciddi bir asayiş so-

runundan bahsetmek mümkün değildir. Suriyelilerin suça karışma oranları son derece düşüktür. Hatta Suriyeliler karıştıkları adli vakaların çoğunda davacı konumundadır. Yaşanan sıkıntılara rağmen toplumsal barışı bozmamak adına her iki toplumda bir fren mekanizması gelişmiştir. Asayiş konusundaki bu tabloya rağmen risk potansiyelinden bahsetmek mümkündür. Güvenlik, asayiş alanında gerekli tedbirlerin alınmadığını düşünen kesimler boşluğu doldurma arayışına girmektedir. Bu açıdan güvenlik güçleri ve adalet mekanizmasının yerel halk ve Suriyeliler arasındaki sorunları çözmede etkin davranması, devletin iki tarafın hakkını koruduğunu göstermesi ve taraflar arasında hakemlik görevini üstlenmesi gerginlikleri önleyebilir.

- *Suriyelilere yönelik sosyal alanların inşası edilmesi:* Dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan nedenlerle Suriyeliler bazı sosyal faaliyetlerden faydalanamamaktadır. Özellikle Suriyeli kadın, genç ve çocukların sosyal faaliyetlere yönlendirilmesi

dirilmesi sıralanan birçok toplumsal etkiyi sınırlandırabilir. Uyum süreci devam ettiği dönemde Suriyelilerin faydalanabileceği sosyal alanların inşası ve hizmetlerin verilmesi faydalı olabilir. Bu açıdan güzel bir örnek, Şanlıurfa'da Suriyeliler için cami tahsis edilmesi ve Cuma günleri Arapça hutbe okutulmasının planlanmasıdır.

- *Suriyelilere yönelik kapasite inşası projelerinin hayata geçirilmesi:* Suriyeli sığınmacılara yönelik kapasite inşası programlarının uygulanması Suriyeliler arasından kanaat önderi grubu oluşturma, Suriyelilere yönelik algının iyileşmesi, Suriyelilerin toplumsal ve ekonomik yaşama entegrasyonu gibi açılardan katkı sağlayacaktır. Suriyelilere dönük yardımlarda yetersiz kalan uluslararası toplum içinde son dönemde yardım kararları gündeme gelmiştir. Uluslararası toplumdan veya Batılı ülkeden gelecek desteğin kapasite inşasına yönlendirilmesi bir seçenek olarak düşünülebilir.

EK -1: Görüşülen Kurumlar (Tarih sırasına göre)

- Adana Sanayi Odası
- Adana Ticaret Odası
- Adana AK Parti İl Başkanlığı
- Adana AFAD
- Adana ADYAR
- Adana Valiliği
- Adana Çukurova Kalkınma Ajansı
- Adana Çukurova Üniversitesi
- Osmaniye AFAD
- Osmaniye İHH
- Osmaniye Doğaka Kalkınma Ajansı
- Antakya Ticaret ve Sanayi Odası
- Hatay Altınözü Belediyesi
- Antakya Gazetesi
- Antakya Kültür Derneği
- Antakya Doğaka Kalkınma Ajansı
- Kilis Sanayi ve Ticaret Odası
- Gaziantep Mazlum-Der
- Gaziantep İHH
- Gaziantep Sanayi Odası
- Gaziantep Ticaret Odası
- Gaziantep Bülbülzade Vakfı
- Gaziantep Koordinatör Valiliği
- Gaziantep İpek Yolu Kalkınma Ajansı
- Gaziantep Mega TV
- Şanlıurfa Belediyesi
- Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası
- Şanlıurfa Sivil Toplum Kuruluşları İnsani Yardım Platformu
- Şanlıurfa İHH
- Şanlıurfa Karacadağ Kalkınma Ajansı
- Şanlıurfa Arap-Der
- Şanlıurfa Kanal Urfa
- Suriyeli sivil toplum örgütü RMTeam
- Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
- Mersin Kanal 33 TV
- Mersin İHH Temsilciliği
- Mersin Esnaf ve Sanatkarlar Odası
- Kahramanmaraş İHH
- Kahramanmaraş Manşet Gazetesi
- Kahramanmaraş Maraş Gündem Gazetesi
- Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası

uluslararası siyaset dergisi

Ortadoğu

Analiz

Arap Baharı'ndan Geriye Ne Kaldı?

ARAP BAHARI
SONRASI
JEOPOLİTİK, İŞİD
VE TÜRKİYE

KOBANİ,
KÜRTLER VE
ORTADOĞU

IRAK'DA
YENİ DÜZEN

ISSN 1308 - 7541

9 771308 754001

ORSAM

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr